

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXVI. ÉVFOLYAM.
ÖTÖDIK FÜZET.

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
KÖZLÖNYE

BUDAPEST, 1911.
MÁJUS HÓ

Tanítóképzés.

A szakszerűségről.¹⁾

A *Magyar Tanítóképző* folyó évi februári számában a továbbképzés szükségességéről és a szakszerűség intenzívebbé tételéről értekezvén, futólagosan érintettem, hogy a tanítóképzés tökéletesítésének e sarkalatos tételeit tudatosan napirenden kell tartanunk, a szakszerűség biztosítására vonatkozó s kialakulófélben lévő szerveket, módokat pedig állandókká és intézményesekké kell alakítanunk.

Amidőn a választmánynak f. évi áprilisi gyűlésén elhangzott *Lechniczky Gyula* kartársunknak a tanítás és nevelés reformálását tárgyaló, igen erősen eszméltető felolvasása, a széles területeken gomolygó gondolatoktól sarkalva, ott újból elmondottam az általa hangoztatott tételekkel rokon s a szakszerűség fokozódó munkájára vonatkozó gondolataimat. E gondolatokat óhajtom itt, e lap hasábjain megismételni. E megisméltésre pedig nemcsak azért van szükség, hogy szabatosabban körvonalozzam álláspontomat, szükség van e tételeknek érlelése szempontjából is, mert a felolvasás és a felszólalás rokon eszméiből folyó indítványokat a választmány elfogadta s azoknak a közgyűlésre való előkészítésére bizottságot is küldött ki.

Nem újságokat akarok mondani, hanem a következőtetéshez szükséges előzményeket bocsátom előre, midőn

¹⁾ A választmány f. évi áprilisi gyűlése elé terjesztett indítvány.

a tétel kiinduló pontjául kijelentem, hogy a tanítóképző per excellentiam szakiskola, hogy szakszerűsége egyrészt az általa adott tárgykörökben s ezekkel egyenlő értékben pedig azon eljárásban fejeződik ki, mellyel olyan egyéneket óhajt képezni, kik a tanítás és nevelés munkáját egy másik területen tovább tudják folytatni.

Bizonyos, hogy az iskolákat általában azok a tárgykörök teszik típusokká, amelyeket — mint az élet valamely ágazatára szükséges ismereteket — nyújtanak. Tárgykörei által tehát típus a tanítóképző is. De ez az iskolafaj nemcsak ezen az úton válik tipussá, fokozódik egyénisége az által főképpen, hogy studiumait nemcsak a *Herbart* által kezdeményezett didaktikai formalismus elvei s nemcsak a *Spencer* didaktikai materialismusának céljai szerint használja fel, hanem hivatásszerűen keresi azt a módot, mellyel a legjobb *tanítót* lehet képezni. S ezt keresnie filozófiai kötelessége, mert még mindig nem tanító az, akinek összes lelki funkciói kifogástalanul kiműveltek s az sem, aki teljes birtokában van az életre szükséges, hasznos gyakorlati ismereteknek.

E mód keresése, e mód művelése pedig mindenkifelett szakszerű hivatás s ha csakugyan más valami tanítani, mint csak tudni, akkor a tanítóképző szakiskola kétszeresen s a legfelső fokon. Avagy nem azok a legelőkelőbb s minden más foglalkozástól merőben eltérő képességek-e, melyek által megállapítom az egyén összes attributumait s amidőn ezeket előre meghatározott célszolgáltatásra tudatosan idomítom, alakítom? Ha nem s ha a szakszerűség fogalma más magyarázatokat is eltűr, akkor ez a fogalom legalább is rosszúl értelmezett.

A valóság azonban nekünk ad igazat, mert a valóság azt mutatja, hogy a tanítás művészet. E művészet a tanítóképzés ideálja, az efelé való tudatos törekvés pedig az ő realitása.

Kísért az alkalom, hogy szélesebb és szélesebb alapokra helyezzem e kérdést, tartóztat azonban az a tudat, hogy mi, tanítóképző-tanárok ebben hallgatagon is egyetértünk s a gondjainkra bízott ifjúságból nemcsak tanult embereket, hanem, tőlünk kitelhető tudással, tanítókat képzünk.

Ha ez előzmények jól vannak megszerkesztve, akkor a tanítóképzés munkájában legalább is egyforma rangban állanak a célt szolgáló tárgykörök s a célt szolgáló eljárás, a módszer. Lehet, hogy nekem sem sikerül még elméletileg sem a teljes koordinálás, de, s ez késztet engem állandóan e tétel boncolgatására, a tanítóképzők összességének munkája sem mutatja a két szempont egyenrangúsítását.

Azt az igyekezetet ugyanis, mellyel a tudás érdekét akarjuk szolgálni, állandónak, szívósnak, erősnek látom. Láthatjuk ezt különben mindnyájan, még pedig kettős téren. Láthatjuk először tanácskozásainkban, felszólalásainkban, melyek által folytonosan új meg új ismereteket akarunk beilleszteni a tanítóképzők tantervébe. Láthatjuk másodszor abban a sokszor tudattalanul folyó munkában, mely által ki-ki különösen széles alapokra helyezkedik, mégpedig a rideg ismeretek fundamentumaira, elfelejtván a célt, el a tantervet. Ez az aberracio önmagában is baj, a tanítóképzés másik sarkalatos tételére gondolva pedig egyenes veszedelem.

E másik érdek szolgálata korántsem mutat hasonló jeleket. Nem állítom, hogy a szó jelentése alatt lappangó gondolat, tehát a szó szoros értelmében vett *tanítóképzés* fogalmának tartalma, köreinkben, munkálatainkban nem tudatos s nem egyre jobban kialakuló gondolat, de állítom, hogy általánosítására, megizmosítására többet kell tennük.

Az önmagára vizsgált *tanítóképzés* jelenti ugyanis *elsősorban a kinevelendő egyéni megismerésére, másodsor*

e felismerésre s az ideálul vett egyén kialakítására legalkalmasabb utakat: a módszert. A huszadik századnak két, lázasan lüktető mozgalma kapcsolódik e tételben: az egyik az, melynek tartalmát a gyermektanulmányozásnak szinte megdöbbentő nagyszerűsége jelzi, a másik az s ezt ismertette Lechniczky Gyula kartársam, mely a munka, a cselekvés árán akarja kiváltani az egyén legalkalmasabb tehetségeit. Az első erdő avarjában széles ösvények jelzik a magyar pedagógusok értékes munkáját, a másodikban alig van jel.

Mondhatná mindezekre valaki, hogy hiszen ez a munka a népiskoláé! Azé is, ámde a tanítóképző által nyújtott ismeretek ép úgy viszonylanak a népiskola anyagához, mint amiképpen viszonylik a két iskola módszere egymáshoz. Amazok magukban foglalják emezeket s azon a ponton, ahol a lényeg mérlegelődik, mindegyik ugyanaz. Ez ítélet alapján munkálván az egyiket, munkáljuk a másikat is.

Nem volna az ügy érdeméhez méltó, ha meg nem állapítanók, hogy a gyakorló iskoláknak a tanítóképzőkben a maguk helyére való állítása, a módszeres eljárásra vonatkozó intézkedések, az elemi népiskolák számára kiadott, igazán értékes tanterv még értékesebb utasításai, nagy haladást, nagy javulást jelentenek. Ám nem volna az ügy természetéhez méltó, ha az említett tényezőkben rejlő s egy immár kikerekített, lezárt eredménnyel meg volnánk elégedve. Nem, mert ez az eljárás, mint minden, fejlődik. E fejlődés nyilvántartása pedig *állandó* igyekezetet jelent.

S újból nem volna az ügy érdeméhez méltó, ha nem tudnók, hogy úgy a tanítóság, mint a tanítóképző-tanárság köreiben egyesek, érdeklődésük, tudásuk által serkentve, a szó szoros értelmében vett pedagógushoz illő munkát végeznek, módszert inaugurálnak. Ám ez sem

elég: a munkakör azonos, a feladat közös; legyen tehát az igyekezet is általános.

A mai helyzet ugyanis az, hogy mindazok, akik az ugynevezett gyakorlati kiképzéssel foglalkoznak, vagy veszik valahonnan a módszert, vagy csinálják. Ha veszik, miért nem a közös s a legértékesebb forrásból, mindnyájunk összeolvadott munkájának eredményeiből veszik; ha teremtik, miért nem mindnyájunknak számára teremtik? Ha, most nem intézményről szólva, valaki ezen a téren — Istentől adott tehetségeinél fogva — tökéletesebbet alkot, megmaradhat mindörökre a saját maga jóltevőjének s a köznek jut a híre. Ez pedig — sajnos — nem mindig jóhiszemű s még kevésbé pontos.

Nagy áramlatok mozognak! A huszadik század az analízis százada. Egyre kisebb és kisebb körre veti magát az emberi ész, hogy minél tökéletesebbet teremtsen. Ilyen kisebb tér az embernevelés nagy problémájának az a szakasza is, mely a modern tanítóképzést nemcsak igazolja, hanem egyre szükségesebbé, egyre fontosabbá teszi. Olyan tanítóképzésről beszélni, mely beledobódik pusztán csak az ismereteket adó iskolák hullámaiba, a műkedvelők vélekedése s e divatos felfogást csak olyanok vallhatják, akik tudattalanul szembe helyezkednek az uralgó irányzatokkal.

A gyermektanulmányozás kezdi előtérbe állítani az egyént s általa kezdünk eszmélni, hogy az iskola helytelen úton jár, ha a maga, mindig óriási súlyával, hatalmával reá nehezedik növendékeire, ha következetesen, ha szívéosan generalizálni akar. S kezdünk eszmélni, hogy a jelentkező egyén kinevelésére a használatos módoknál vannak, lesznek jobbak is. A készülőfélben lévő tantervi utasítások, a szervezett s szervezendő pszichológiai laboratóriumok, a kapcsolatos tanfolyamok, a szaktanárok módszeres tanácskozásai, a megindítás küszöbén

álló s a *Magyar Tanítóképző* mellékleteként megjelenendő *Gyakorló Iskola* értékes tényezői e mozgalomnak, de még mindig nem kizárólagosak. Az a véleményem, hogy minden ezen tényezők munkálatait összefoglaló, egyeztető olyan eleven elem hiánya érezhető a többek közt, mely a *gyakorlati pedagogia* művelését állandó s egyetemes céljául tűzi ki; olyan, melynek kereteiben harmoniálódik mindnyájunk igyekezete; olyan, melynek területein lényegileg összetalálkozunk a népiskolai tanítósággal.

Indítványozom tehát, hogy a gyakorlati paedagogia művelésére intézményesen szervezkedjünk. A szervezkedés történetje az Egyesület kebelében s itt a jelzett célra *gyakorlati pedagogiai szakosztály* állíttassék.

E szakosztály először is nyilvántartaná mind a külföldi, mind a belföldi s a gyakorlati pedagogia területére tartozó kérdéseket, mozgalmakat; egyetemesítené, realizálná mindazon tételeket, amelyek egyoldalról az egyén (a gyermek-) tanulmányozásának, másoldalról a kísérleti lélektanának, a tanári szaktanácskozásoknak, a tanítóképző-intézetben folyó ugynevezett gyakorlati kiképzésnek, egyes gyakorlati paedagogusok hasonló munkálkodásainak egyetemes érvényű eredményei.

A szakosztály a jelzett cél elérésére ismertetéseket, felolvasásokat, tanácskozásokat tart, vitatkozásokat, gyakorlati bemutatkozásokat rendez s e ponton különösen keresi az összeköttetést a tanítóvilág kiválóságaival. E kapcsolat éppen olyan természetes lesz, mint amilyen értékes. Természetes, mert a módszeres eljárás igazán gyakorlati értéke a népiskolában dől el, tételei ott jegecesednek ki, mert a tanítóság idevonatkozó munkája az általánosításra, a levezetésekre: az adalék, a konkrétum. Értékes, mert benső viszonylatba kerül a népiskola s a tanítóképző, a tanítóság s a tanárság. Eddig csak tanítani akartuk a tanítóságot; elfelejtettük, hogy a gyakor-

lat leplezett kincseinek ők is letéteményesei, hogy az a tőke, melyet a tanítóképző az életbe kilépő tanítónak juttatott, dús kamatokat hozott s abból jogszerűen nekünk is részesednünk kell.

Én nagyra tartom a megalapítandó gyakorlati pedagógiai szakosztály jelentőségét. S ha jelek azok a tényezők, melyek ezt a gondolatot szétszórtan már szolgálják, kedvvel foghatunk megalakításához s ha eszméltető az a hatalmas mozgalom, melynek egyre növekedő arányairól Lechniczky Gyula beszámolt, cselekedjünk. Az újszülöttet kész köntös várja, e közlöny melléklete: a *Gyakorló Iskola*.

(Budapest.)

Farkas Sándor.

Tanítóképzés — filozófiával.

Egy — talán két — évtizedig is még a revideált 1902. évi Tantervvel fog ugyan tanítóképzésünk munkája folyni, de azért az erjedési folyamat azután is meglesz, mert minden intézmény magában hordja a fejlődés szükségét. Indokolt tehát az előkészítés munkája.

Mindinkább terjed az a meggyőződéses felfogás, hogy a tanítóképzői pedagógiai studium nem lehet el a filozófia bevégeztsége nélkül. Filozófiai belátásra pedig nem elegendő a betöltött 19 év, fel kell tehát emelni az évfolyamok számát ötre, illetőleg hatra. Nyilvánvaló, hogy a *mélyebbre ható pedagógiai képzés szükségességéből* állott elő minálunk már a mult század 90-es éveiben a filozófiai alap megteremtésének gondolata.

Végtelen nagyfontosságúnak tartom e gondolat megvalósítását magyar tanítóképzésünkre. Úgy tudom, azok a nemzetek vezettek mindenkor a kulturális fejlődés terén, amely nemzeteknél a filozófiai gondolkodás széles rétegekre kiterjedvén, mintegy a nemzeti léleknek, a fajnak jellemző vonásává lett. Másrészt azt is tudjuk, hogy ezen a téren eddig a magyar nemzet még csak keveset tehetett. Némelyek szeretik a magyart úgy jellemezni, hogy „a logika az a diszciplina, melynek tiszta formalizmusa, teljes elvontsága legtávolabb áll fajunk természetétől. Innen van, hogy míg a filozófia más ágai szépen

megindultak és fejledeznek, a logikának önálló művelője nálunk még nem akadt¹⁾ Azaz nem termett rá a mélyebb filozófiai gondolattermelésre. Csakugyan így van-e hát, hogy a magyar nemzeti lélekben ezeknek a gondolati elmélyüléseknek idegpályái még járatanok és így átöröklés révén sem juthattunk az alaposság nemzeti jellemvonásához? S ha csakugyan úgy van, nem kötelességünk-e nekünk, mai magyaroknak, ezeket a pályákat lassankint jártabbakká tenni, hogy néhány évszázad múlva a magyarnak is legyen hajlama a gondolkodás fejlesztésében részt kérni? Erősen hiszem, hogy nemzeti vonásunk, a szalmalángos lelkesedés, a végnélkül tartó küzdelmek következtében a nemzeti lélekben előállott érzelmi túlsúlyból keletkezett, elnyomva benne a lélek örök ható erejét: a magasabb eszmélkedést, mely nyugodt szemléletében jelöli ki, mert látnia kell, a jövődő útjait.

Ideje már, hogy a nemzeti léleknek ezeket az idegpályáit is csiszolgassuk. A tudomány minden ágát művelgetjük, de legkevésbé a filozófiát. Még az intelligenciánknak egyetemet végzett köreiben is ez terjed el legkevésbé. S tanítóink ezrei...?

Az eszme felvetődött, mint olyan szükséglet, melyben a filozófiai oktatást a pedagógiai szakintézet legpregnansabb kriteriumaként kell látnunk. Komoly, tudományos alapra fektetett eszmeecserék fogják ennek a filozófiai oktatásnak a vázlatát is megállapítani; azt, hogy vajjon a filozófiát mint a megismerés racionális (spekulatív) útjait vigyük-e be a tanítóképzés tantervébe, vagy mint ismeretelméletet, a tudományokról szóló tudományt, mint a megismerés normatív elemeit a logika, etika, esztétika alakjában, vagy mint a létező dolgok végső okait kutató metafizikát, avagy mint *a világnézet* kialakulására vezető *gondolkodásfolyamatot*, mely a valóságnak nem részletigazságait tekinti, de magát az egészet.

Egyelőre az utóbbi látszik legközelebb fekvőnek: egységes világnézet kialakulása, melynek körvonalából merítheti a leendő tanító saját pedagógiai egyéniségének alapjait.

A filozófiai oktatás ekként a behatóbb *elméleti* képzést fogja előmozdítani.

Pedig tanítóképzőnk történeti fejlődése egyáltalán nem hajlik ez irányzat felé. Mai Tantervünk bár „méltányolja a pedagógiai *elméletnek* és gyakorlatnak nagy jelentőségét a hivatásszerű kép-

¹⁾ A Bpesti Hírlap 1911. márc. 25. számának Könyvesház rovatában ekként emlékezik meg W. St. Jevonsnak *A logika elemei* c. munkájának magyar fordításáról.

zésben és ehhez képest fentartás nélkül megadja nekik az elsőséget a többi tantárgyak között, a fősúlyt mégsem az elméletre, hanem a gyakorlatra helyezi és ennél fogva az elméletet is lehetőleg gyakorlativá igyekszik tenni... Többet sem a cél nem követel, sem a tanítóképző körülményei nem engednek meg.“

Remélnünk kell, hogy a tanítóképzés célja valamikor többet is követeljen. Mert nem hihető, hogy az elméletnek ily nagyfokú kiküszöbölésével a tanítás művészivé váljék, elvégre csupa de natura tanítói lélekre nem számíthatunk. Azok az elméleti eredmények, szabályok, melyeket a növendék a képzőből magával visz, egyre halványulnak, míg végre annyira megrögzötten gyakorlativá válik a tanító, hogy ennek a gyakorlatnak a kérgével teljesen bevonódik a „tanítói lélek“, az elmélkedés útja, elannyira, hogy a haladás újabb fualmait sem tudja megérezni.

Egyébként ismeretes, hogy az a kis elmélet, amit a növendékek magukkal visznek, tulajdonképen nem vérré vált elmélet, csak elsajátított ismeret, az emlékezés ösvényein szerzett tájékozódás, talán még nem is eszmélés, csak ébredés az eszmélkedés terén. A képesítőig készletben tartott ismeretanyag, de még nem hatékony ismereterő. Mert sokkal rövidebb az a négy év, semhogy ezalatt a nagy ismeretanyag ismereterővé alakulhasson át, s sokkal fiatalabb, tehát kialakulatlanabb agygépezettel kerülnek azok az ifjak a képzőbe, semhogy ily ismereterő létre tudjon jönni. Ekként tényleg csak az elsajátított mechanikai gyakorlat fogja irányítani tanításukat, s kérdés, mily irányu lesz az emelés.

* * *

Ez a kérdés már olyan alakban is felszínre került e közlönyben, vajjon csakugyan „pedagógiai szakiskolák-e a tanítóképzőink“ vagy sem. Répay Dániel tanulmánya kevésnek tartja a mai pedagógia képzést, s ezért az általános közműveltségi tárgyaktól elválasztotta az érettségi után kezdődő „*rendszeres filozófiai-pedagógiai képzést*“ sürget.¹⁾

Ezzel szemben Elekes Lajos tanulmánya a mai állapotból kiindultan akarja fejleszteni a tanítóképzőt öt évfolyamúvá. Eszményképe szerint: „Az erkölcsi eszméket *filozófiai* magaslatról áttekinteni tudó, de ugyanakkor léleekben is jó tanítókra... van szüksége a társadalomnak.“²⁾ Tehát filozófiai magaslattal kíván a tanítótól, pedig

¹⁾ Magyar Tanítóképző 1909. év 66. lap.

²⁾ U. o. 241. l.

ugyanebben a tanulmányában a revideálandó Tanterv révén meg akarja védeni az esetleg túlsok elmélettől,¹⁾ s másrészt a túlzásoktól való tartózkodásra int, „ne állítsunk égető szükségletek gyanánt olyanokat, amelyekről bizonyosan látjuk, hogy ma még egyáltalán megvalósíthatatlanok (6. évfolyam, akadémia).²⁾

Mi hát a filozófiai magaslat, ha nem az elmélkedések hosszú sorából keletkezett *elméleti rendszer*, a részletkérdésekből, a gyakorlat szűkebb köréből kiemelkedő, tehát irányító magasabb álláspont? Hol és mikor lehet ezt a magaslatot csak megközelíteni is, ha nem az ötödik éven is túl a hatodikban, tekintet nélkül arra, akadémiák akarunk-e lenni vagy sem? Miként lehet a szociológiát, ezt a lényegében ma még spekulatív tudományt elmélkedés nélkül sajátjává tenni a növendéknek? Avagy csak pl. szövetkezetek alakítása a cél?

A filozófiai oktatás által kétségkívül az *elmélkedésnek* kell egyenlő jogu tért biztosítani a gyakorlat mellett, s e kettőt együttesen ható tényezővé emelni.

Az elvontabb elmélkedéshez vezető ut egyengetése mindenestre nehezebb része a feladatnak. Az ismert javaslatok között értékes elemekre találunk a *szaktárgyak módszertanának* előbbkelő helyreállításában. Köveskúti Jenő a maga javaslatának 10. pontjában³⁾ a szaktárgyak részletes módszertanát állítja be, Mohar József óratervezetében az V. évfolyamban heti 1 órát vesz fel a szaktárgyak módszertanára, ami összesen heti 10 órát tesz.

A szaktárgyak módszerének akadémiai jellegű feldolgozásában látom legjobban biztosítottnak a filozófiai elmélkedéshez szükséges előképzettséget.

Ez a filozófiai előképzettség nem egyéb, hanemha a logikai gondolkodásra való szoktatás; fegyelmezése, egyengetése az észszerű belátásnak; elkülönítése a képzeletnek (a pszichológiai képzetkapcsolásoknak) a tiszta észről (a logikai, értelmi kapcsolatoktól). Ezáltal a gondolatok mélyébe való behatolás, azoknak analízise, értékelése: *kritikája*.

A kritikára, mint az értékek mérlegelőjére, többszörösen szüksége van a tanítónak, nem tisztán növendékeinek osztályozása szempontjából, hanem különösen módszerének s a tankönyveknek a növendékek habitusához való alkalmazásában. Mert elvégre nem

1) U. o. 238. 1.

2) M. T. 1909. évf. 237. 1.

3) A tanítók akadémiai kiképzése 16. 1.

mindegy, hogy ugyanazt a gyakorlati módszert, amit a képzőben elsajátított, csak akként alkalmazza a városi, mint a falusi iskolában, csakúgy a szintizsta magyar vidéken, mint a nemzetiségi vidéken, s nem közömbös, kellő önkritikával tudja-e a módszerek arányait a viszonyokhoz alkalmazni, minekutána helyes mérlegeléssel (kritikával) megállapította a körülmények nyújtotta lehetőségeket. Mindjárt akkor, pályája kezdetén van erre a mérlegelő kritikára szüksége, mert ez az elméleti, tehát tudományosabb színezetű belátás fogja tanítói karakterének alaptónusát megadni egész életére. A mérlegelés, még a gyakorlati kivitel szempontjából is, csak szilárdan megkötött elvek, tudományos normák körül foroghat. Az elmélettől hathatósan támogatott gyakorlat így lesz szilárd alapja a pedagógiai karakternek.

A kritikai elmélet alapjait pedig már a képzőben kell magáévá tenni oly anyagon, mely nem feltétlenül véglegesen megállapított tudományos eredményeket nyújt, hanem amelyben az az anyag az egyéniséghez is simul s így egy-egy egyéniségben különböző alakban jut a tökéletesedés magasabb fokára. Természetes, hogy a *módszer* ez az anyag. Az a sokat vitatott s még vitandó módszer, melynek kedvéért az egész pedagógia kialakult s melynek művelésére nem lehetünk eléggé tudományosan képzetek.

Vajjon mire szorítkozik ma minden szaktárgy utolsó évfolyamába illesztett módszertan anyaga s milyen annak átadása?

A Tanterv szerint tartozik a szaktanár saját szaktárgyának népiskolai tantervét s utasításait ismertetni, értelmezni; a vezérkönyvek szerkezetét és használatát ismertetni, egyes részleteket módszeresen feldolgozni; sőt a jelesebb népiskolai tankönyveket és segédkönyveket, a gyakorlóiskola gyűjteményét ismertetni, egyszerűbb kísérleteket gyakoroltatni. Határozottan szép anyag az elmélkedés, a kritikai belátás szempontjából, de a mai keretek között csak óhaj. Elekes Lajos a tanítóképzőkről mint *valóságos* pedagógiai szakiskolákról irt tanulmányában¹⁾ éppen evvel a szakmódszertannal érvel erősen, holott például én magam éppen itt érzem legerősebben, hogy az idő csekély volta és a szakanyag nagysága miatt nem tudom növendékeimnek azt nyújtani, amit pedagógiai szakiskolában valóban kellene. Nevezetesen: örülök, ha a népisk. tantervet és utasításait ismertethetem főbb vonásaiban, csak néhány részletet világítva meg erősebben, ha a népiskolai tankönyvek közül egyet, rendesen a gyakorlóban használatosabbat bemutathatom a Tanterv

¹⁾ Magyar Tanítóképző 1909. év 235. 1.

elveinek megvalósítását keresve, ha vezérkönyvet mutathatok főbb szerkezetében. Pedig a magyarnyelvi könyvekről ennyi nem elég; nem elég egy olvasókönyvet, egy nyelvtant, egy vezérkönyvet bemutatni, nem elég mindezekből egy osztályét, hanem valamennyiét, általánosságban is, meg részleteiben is; nem elég, hogy a tanár csak elmondja tudományos meggyőződését azokról, s azt visszakérdezze a jelöltektől, de oda kell hatnia, hogy felettük gondolkodásra bírja növendékeit, hogy négy évi tanulmányaikból leszűrődött pedagógiailag, közelebbről módszertanilag megokolt kritikát is mondjanak azokról. Szóval *akadémiai érettséggel* ismerjék leendő munkájuk körét.

Nyilvánvaló, hogy csak ilyen alapos kritikai feldolgozás mellett lesz a tképző munkája kifelé is folytonosan ható tényezőjévé a népoktatásügynek; nagyfontosságúvá lesz 1. a népiskolai tanító jövődjét illetőleg, 2. a tképzői szaktanárokat illetőleg, mert csak így kapcsolódhatik bele az ő szaktanári munkássága a leendő tanítói lélek egyetemleges kialakításába az egész testület részéről. De az is bizonyos, hogy a szakmódszertannak ilyen felfogású kezelése nem fér bele a szaktárgynak utolsó „anyagi” évfolyamába.

1. *A tanítójelölt leendő iskolai munkáját* illetőleg nem közömbös dolog, hogy a jelölt a tképzőben gyakorlatilag elsajátított módszert dogmatica elfogadja jövőjére nézve is, arra a jövőre, amelyről még nem is tudja, milyen pedagógiai viszonyok közé kerül; nem közömbös, hogy esetleg csak abban a tképzőben bevált gyakorlati eljárást megismerje, s más áramlatokról ne szerezzen legalább elméletileg tudomást s kritikai megvilágítást. Neki magának kell, még a tképző falai között, kritikai belátás segítségével meggyőződnie arról, hogy az adott körülmények között csakugyan az a módszeres eljárás a leghelyesebb, a legjobb, amit a gyakorlóban sajátított el és hogy ez az eljárás esetleg nem alkalmazható az ő iskolájának viszonyai között, vagy csak módosítva. A módosításra pedig szerzett elmélete, kritikai belátása fogja képesíteni. Ilyen kritikának hijával nem tud eligazodni, nem lát majd sem jobbra, sem balra, hanem a sorsra bizza dolgát; beletörődik valamelyes eljárásba s lesz mesteremberré, abba belecsondosodik s haladásra nem lesz hajlama.

Ezzel szemben a módszerek terén kritikailag képzett növendékünk mindig megállja a helyét iskolájában, bármily nehéz feladatot rónak is rá a viszonyok; a módszerekről alkotott véleményét eszének világosságával fogja magában továbbfejleszteni, növendékeinek tanulmányozása révén helyes elvek alapján módosítani, az újabb áram-

latokat a pedagógia terén kritikailag szemlélni, meggyőződésébe olvasztani s ekként művészié válni.

S mai képzésünk értéke általánosságban? A legjobb szándéktól vezetett sokoldalú irányítás a pedagógiai elmélet és gyakorlat terén; lehető széles, sőt tudományos tájékozottság nyújtása a szaktárgyakban; de mégis csak *megindítása* a lokomotivnak, mely vezető nélkül csak addig tud haladni, míg gőze tart, de még akkor is csak a saját sinein, abba az irányba, amelyre az indító erőt kapta.

Nagyobb terjedelmű és mélyebbre ható gondolatfolyamatok már csak azért sem indulhatnak meg a növendékben, mert mindig és mindig csak ismeretekről kell számot adnia s így gondja kizárólag a kijelölt anyagra terjed ki. Eljárásának megokolását csak a tanítási bírálatokon fejtheti ki. Még a gyakorlati tanításoknál is meg kell követelni tőle valamely teljes egész kedvéért a bevett irány feltétlen betartását, melynek lélektani indokolását is adjuk, de nem engedhetünk helyet négy éven belül más irányok ismertetésének, igazolásának vagy elvetésének.

A népiskolai tankönyveknek, vezérkönyveknek sem adhatjuk kritikai ismertetését, nem adhatunk alkalmat arra, hogy pedagógiai tanulmányai alapján maga is meg tudja válogatni a használandó tankönyveket, azoknak behozatalát methodikai, esztétikai alapon megokolni; a miniszteri engedélyezés a hivatalos bírálat alapján sokszor nem lehet az ő különös viszonyai között irányadó, mert saját magának kell megállapítania, hogy a sok tankönyv közül az ő iskolájában melyik a legjobb.

Ezt a szükséges célt csak a szaktárgyak módszertanának kritikai alapa fektetésével lehet elérni egy, a mainál magasabb szinten. Ennek főanyaga a) a Népisk. Tanterv és Utasítás egész nagy munkája; b) a népiskolai tan- és segédkönyvek kritikai ismertetése, mint a Tanterv kijelölte anyag összeállítás; c) a vezérkönyvek tanulmánya mint az anyagnak módszeres elméleti feldolgozása; d) a tankönyvek etikai, esztétikai bírálat; s esetleg a hivatalos bírálattal való egybevetése.

Még így is kétséges, vajjon heti egy órával elegendő-e erre egy év? Különösen az olvasókönyv kritikájának szempontjából, amely az egész népoktatásnak tengelye.

Ezekben a kritikai tanulmányokban a jelölt mintegy *alkalmazni* kénytelen a közműveltségi tárgyakból szerzett ismereteit: össze kell hasonlítania a képzői anyagot a népiskolaival, amit csak úgy tehet meg, ha újra összefoglalja a négy éven keresztül szerzett ismeret-

anyagot, holott egyes tanításokra való készüléskor csak a megfelelő részletanyagot nézi át. Így fogja ezeken a szakmódszertani órákon a képzői terjedelmes anyagot a népiskola szolgálatában kisebb látószög alatt szemlélni, s megkülönböztetni a népiskola szempontjából lényegest a kevésbé lényegestől. Ekként pl. tárgyalanná válnék a nyelvészeink körében felmerült ama vitás kérdés, hogy a magyar nyelvtan tanítása az I. évfolyamból a III. vagy IV. évfolyamba vitessék át. A létesítendő *szemináriumi* tanulmányoknak bő alkalmuk van az összehasonlításhoz szükséges ismétlésekre.

Ezek a kritikai gyakorlatok kialakítják a jelölt szellemében azokat a nélkülözhetetlen logikai folyamatokat, melyek a dolgok helyes felismerésére és belső kapcsolatuk mibenlétére irányulnak és amelyek ekként *értékelni* tudnak. Ezt az értékelést *etikai* alakjában, úgy ahogy, magával hozza a növendék a képzőbe, azonban az *esztétikai* és *logikai* értékelést kell, hogy a tanítói oklevél megérésével egy időben vigye ki magával a tképzőből.

Az esztétikai értékelés célját szolgálja különösen az irodalmi tanulmány, melynek főcélja a tképzőben a nemzeti lélek megismerése mellett a műfajok elméletéből előálló esztétikai meglátás, értékelés megindítása már akkor, amikor stilustanulmányokon szemléli a gondolatok és érzések nyelvi megjelenését, s folytatja a művészi egység belső értékének felismerésével. Am azzal a megszorítottsággal, hogy csak a javát tanulja megismerni, holott a dolog természete, az értékelés lényege megkivánná az ellentétesség érvényesülését, amit különben a saját gyakorlataikban is szemlélhetünk. Egyébként kétségtelen, hogy az irodalmi értékelés mélyebb belátást igényel, ami a logikai értékelést vonja maga után. Ekként a szaktárgyak módszertanában az értékelésnek e három főalakja kifejlődésre találhat.

2. A *szaktanároknak* a tanítói lélek ilyenén kiképzésében való részvétele teljessé tenné a pedagógiai szellem kialakulását a testület körében, amelynek minden tagja hivatott művelője lenne egyúttal szaktárgya módszerének is.

Nem állhatna elő ugyanis az a mai kénytelenségünk, hogy futtában elvégezzük a népiskolai Tantervet és Utasításait, s csak alkalomadtán fűzünk hozzá egy-egy belemélyedő tájékoztatást, hanem tengelyévé tehetnők azt szakmódszertani kritikánknak s kiinduló pontjává a tan-, segéd- és vezérkönyvek bírálatának. Az a tanító-képzői tanár, aki eleddig csak a szaktudományával foglalkozott behatóan, s akit a mai rendszer nem tud eléggé belevinni a népiskolai módszernek nagyfontosságú — mert alapvető — pedagógiai

légkörébe, az a szaktanár biztos szaktudásával és filozófiai fegyelmezettségével bele kellene, hogy mélyedjen tárgyának népiskolai módszerébe is, e módszer irodalmába, kritikájába, a népiskolai tankönyvirodalomba s szükségképen a gyakorlati megvalósításba is. Adassék ezért neki erre tér és idő!

Ez kétségtelenül maga után vonná a komolyabb gyermektanulmányozást és általában a pedagógiai tanulmányokat, ami viszont lehetővé teszi a tanárnak, hogy az V. osztálybeli szakmódszertani órák színvonalát emelje s a maga önálló elméleti kutatásaival hallgatóiban a kritikai szellemet fejlessze, s ezt a szellemet a szakmódszertani kollégium mellé osztott szemináriumi gyakorlatok alkalmával megvalósulásra is vezesse, mert oly hallgatósággal teheti ezt, mely már szélesebb látókörű elmélettől támogatott methodikai értékeléssel rendelkezik. Ilyenformán érettebb ifjaikkal, tanulmányokra készített tanárokkal csakugyan valóságos alma materává lehetne a tanítóképző a pedagógiai tudománynak. Nem találhatna helyet olyan hang, mint a Néptanítók Lapjának 1901. évfolyamában, mely „elegendőnek, sőt dicséretesnek mondja a tanítók szakképzettségét, ellenben ócsárolja ennek a szakképzett tanítóságnak képzőtanárait.“

* * *

Mai tanítóképzésünknek sok részletébe való bepillantás meggyőzhet bennünket az évfolyamok kiterjesztésének szükségességéről, de egyuttal arról is különösen, hogy a pedagógiai tanulmányt nem lehet a filozófiától elválasztani talán csak azért, mert — minek a tanítónak a filozófia? Miként lehessen megértenie annak a jelöltnek a pedagógiai történetet a korok filozófiai felfogásának ismerete nélkül? A szaktárgyak módszertanának kritikai felfogása és tárgyalása lehet hathatós előkészítője a filozófiai oktatásnak. Egyébként hadd érjen a gondolat!

Csak egyetlenegy érv állhat ellene a kivitelnak ma még: az anyagi áldozatok előteremtésének kilátástalansága. De egy szilárd kultúra terjesztésének parancsoló volta ezt is meg fogja követelni nemzetünktől.

Azt hiszem, senki sem akarhatja a tanítóképzői tanárságot megakadályozni abban, hogy maguk is nemcsak művelői, de terjesztői is legyenek egy mozgalmasabb, pedagógiailag tudományos iskolaügyi életnek és hogy a melegágyak ne maguk a magyar tanítóképzők legyenek.

(Léva.)

Dr. Novy Ferenc.

Tanítóképzésünk.¹⁾

Magyarország boldogulásának kerékkötői közé tartoznak a nemzetiségek is. A tótok egy nagy szláv birodalomról álmadoznak és Oroszország felé kacsingatnak; a románok Romániához szítanak; a szászok szíve germán eszmékért dobog; hogy a horvátok sem híveink, igazolják a tények. Nem vagyunk *egységes* nemzet.

A magyar nemzeti állam megvalósításának, kiépítésének ezer az akadály, ezer az ellensége. Ez a mi nehéz helyzetünk, a mi nagy bajunk.

Ez a helyzetünk nehezíti meg például tanítóképzésünk egységessé tételét is. Ehhez járul még a folyton élesedő felekezeti kérdés is. Magyarország társadalma (sajnos!) ma felekezeti és nemzeti-ségi szempontok szerint szervezkedik.

Ezekkel a tényekkel számolni kell minden téren.

A tanítóképző tanárok törekvését régi idő óta a magyarországi *tanítóképzés és képesítés egységessé tételének* az eszméje sarkalta és sarkalja most is az odaadó, lelkes munkára. Ennek a szívós, kitartó munkának ezideig még vajmi csekély az eredménye. Haladás van a képzés és képesítés mélyítésében, de az egységessé tétel terén alig mutatkozik némi eredmény.

Hol van a hiba? Én szerintem ott, hogy tetszetős jelszavak után megyünk, nem törődve a fentebb vázolt viszonyokkal, nem azzal sem, hogy megvalósíthatók-e a mi terveink?

Úgy a tanítóság, mint a tanítóképző tanárság oly terveket alkot, amelyeket Magyarországon — legalább ez idő szerint — megvalósítani képtelenség. Elérhetetlen ideálokat hajszolni, meddő munka.

A tanítóság egyetemes gyűlései az állami tanítóképzést óhajtják és alapul véve a középiskolai érettségi bizonyítványt, tanítóképző akadémiákról álmadoznak.

A tanítóképző tanárságnak főleg állami tagjai szintén az állami tanítóképzés hívei és — mondhatjuk, a tanárság tulnyomó többsége — a mai alapon óhajtja fejleszteni a tanítóképző-intézeteket.

Világítsuk meg a kérdéseket minden oldalról.

A tanítóképzést és képesítést egységessé lehet tenni:

a) a tanítóképzés teljes államosítása; b) a felekezeti képzés állami segélyezése által.

A tanítóképzés államosításának eszméje régen felszinen van hazánkban. Nemcsak a tanítóképző tanárság, a különféle tanító-

1) Felolvasztott a választmánynak f. évi április havi ülésén.

egyesületek tárgyalták s tárgyalják folyton, de alig mulik el egy-egy országgyűlés is anélkül, hogy egy-két képviselő szavá ne tenné azt. A tanítóképzés államosításának eszméjétől én sem idegenkedem. Elismerem, hogy ezen az uton nyerne a nevelésügy és maguk a tanárok is. Ez uton könnyen egységessé lehetne tenni úgy a tanítóképzést mint a képesítést és a tanárok egyenlő anyagi ellátását is. De nem idegenkedik az államosítástól például mondjuk a dunántuli ág. hitv. ev. egyházkerület sem, amit legjobban bizonyít az, hogy maga kérte az államot, vegye át a soproni, 50 éves multu tanítóképző-intézetet.

Ha csak egy kissé kutatjuk a viszonyokat, be kell látnunk, hogy a tanítóképzés államosítása ez idő szerint keresztül nem vihető. Részint azért, mert az eszme maga sem érett még, — hagyjuk hát megérni, majd ha érett gyümölcsé válik, magától is le fog hullani.

Nem valósítható meg az eszme anyagi okokból sem. Az állami háztartás ez idő szerint az ily vállalkozásoktól idegenkedik.

Az eszme megtestesítését azonban legjobban akadályozza a felekezetek törvényben gyökerező iskolafentartó joga, amelyhez a nagy többség szívósan és görcsösen ragaszkodik. Kényes kérdés ez, olyan hangyaboly természetű, amelyhez maga a kormány is óvatosan mer csak nyulni.

Az államosítás tehát a jövő zenéje; kár hát utána futkosni, akár az olyan szekér után, amelyre fel nem kapaszkodhatunk, de az állam maga sem akar államosítani, más utat-módot kell keresnünk.

A tanítóképzés és képesítés egységessé tételét az államnak és a felekezeteknek kölcsönös egyetértésével lehet és kell megoldani. A kulturális tekintetben vezető helyet elfoglaló nagy német birodalom államaiban például megoldották a kérdést az állam és az egyházak, felekezetek javára és nagy áldására. Például Poroszországban 175 állami tanítóképző-intézet van, amelyekből 112 ág. hitv. ev., 59 róm. kath. és 4 paritásos, vagyis olyan jellegű, mint a mi mostani állami intézeteink. A 175 állami tanítóképző-intézet fenntartására az állam évi 10,200.000 márkát fordít, az államot alkotó különböző felekezetekhez tartozó polgárság adófizetéséből, amiért is azután az állam figyelemmel van arra, hogy a polgárság vallásos érdekei a legteljesebb mértékben kielégíttessenek. Hazánk tanítóképzését nem lehetne-e ily alapon egységessé tenni, illetve államosítani? A fenti példa szerint a mi viszonyainknak megfelelőleg volna 35 r. k., 27 paritásos (a mostani állami), 6 gör. kath., 5 gör. keleti, 6 ág. hitv. ev., 4 ev. ref. és 1 izr. állami tanítóképző-intézetünk.

Miután ezek az intézetek államiak volnának, természetes, hogy

tantervüknek a képzés s képesítés módjának teljesen egyenlőknek kellene lenni. Megfontolásra méltó példa! Ha Poroszországban áldást hozó volt a kérdésnek illetően megoldása, üdvös lehetne ez Magyarországon is. Ilyen módon való államosítástól talán nálunk sem idegenkednének a felekezetek. Mert hiszen ez nem volna más, mint a felekezeti érdekek meghagyása mellett való állami segélyezés az állami képzés címe alatt; de persze behatóbb állami jogok gyakorlása ellenében.

Ha ezen az úton sem lehet a tanítóképzést és képesítést egységessé tenni, nincs más mód, mint a mostani viszonyokat fenntartani és a magyar szellemű felekezeti intézeteket nagyobb mérvű államsegéllyel kellő szintájra emelni.

Lássuk az éremnek ezt az oldalát is. A miniszteri jelentések évről-évre felsorolják a felekezeti tanítóképzés hiányait. Hiányok, bajok vannak, az tagadhatatlan; de tény az is, hogy a mutatkozó bajok, hiányok a legtöbb esetben nem a jóakarát hiányából, de az anyagi eszközök elégtelen voltából erednek.

Elismert dolog, hogy a jó népoktatásnak legfőbb tényezői az alaposan kiképzett s jól nevelt tanítók, mert ők nevelik a nemzet zömét képező polgárságot. A népnevelés ép oly fontos, kamatozó tőkéje az államnak, mint bármely más jövedelmező források; hiszen egy-egy ország legfőbb kincsét a művelt nép, a gondolkozni tudó polgári elem képezi. A népet, a józan polgárságot a népiskolák nevelik az államnak; a népiskolák lelkei pedig a tanítók, kiket egy részben az állami, java részben pedig a felekezeti képzők nevelnek, képeznek és képesítenek. Hogy ez utóbbiak jóval nagyobb számban, mint az államiak, az köztudomásu dolog.

A középiskolák kulturmissziója nagy és fontos; de egy cseppet sem kisebb ám a tanítóképző-intézeteké.

A tanítóképző tanárok országos egyesülete maga is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a felekezeti tanítóképzést nagyobb méretű államsegély útján kell fejleszteni; legutóbb benyújtott memorandumában maga is kéri, hogy ne csak tanári fizeteskiegészítés, de évi fenntartás, beruházás s építés címen is kapjanak a felekezeti tanítóképző-intézetek segélyt.

Amint a középiskoláknál már meg van, úgy a tanítóképzésnél is ne csupán szabályrendeleti, de törvényes intézkedést, törvényes jogalapot kell követelnünk.

Módosítsassék az amugy is elavult törvény. Meg kell állapítani, hogy minőnek kell lennie egy a kor színvonalán álló tanító-

képző intézetnek; ahol a felekezet ilyet anyagi okok miatt fentartani nem képes, állami segéllyel kell pótolni a hiányt, természetesen megfelelő számú államilag kinevezett tanár alkalmazása és kellő ellenőrzés, illetve felügyeleti jog biztosítása ellenében, — mint például a középiskoláknál. Ha ezt sikerül törvényesen biztosítani, ha meg lesz adva a szegény felekezeteknek is a mód, hogy képzőiket kellő színvonalra emelhessék, akkor jogosan követelheti a tanügyi kormány minden iskolafentartótól a mintaintézetet; akkor jogosan cselekszik, ha a meg nem felelő nemzetiségi követeléseket szolgáló intézetektől nemcsak megvonja a nyilvánossági jogot, de megszünteti magát az intézetet is. A mai viszonyok között hiába küldi ki felügyelőit, hiába akármennyi megintést, mert a felekezetek szegénységén zátonyra jut a legnemesebb jóakarát, a legigazabb törekvés is.

Ezen az uton megvalósíthatjuk az egységes tanítóképzés és képesítés eszméjét, másként alig hiszem. Az én felfogásom szerint az iskolának nem a jellege, de belső szelleme a lényeg. A haladó kor színvonalán álló kifogástalan, *magyar szellemű jó tanítóképző-intézetekre* van szükségünk, ezt óhajtjuk első sorban mindenképp. Ezt a főcélt, a mai viszonyok szerint, a legolcsóbb módon a felekezeti jogok, érdekek és érzékenységek megsértése nélkül csupán nagyobb mérvű állami segélyezés útján érhetjük el.

A magyar tanítóképző tanárságnak is ha célt akar elérni, erre az álláspontra kell helyezkednie.

* * *

A természetben nincs megállapodás, hanem örökös fejlődés. Fejlődnie kell tehát a tanítóképzésnek is folyton. Mily alapon? ez a kérdés! Hazánk tanítósága és tanítóképző tanársága e kérdésben nincs egy véleményen. Mint előbb említettem, a tanítóság egyetemes gyűlései alapnak a középiskolai érettségi bizonyítványt óhajtják és tanítóképző akadémiákról álmadoznak; míg a tanítóképző tanárság túlnyomó többsége, a mai alapon óhajtja tovább fejleszteni a tanítóképzést.

A tanítóság óhaja, terve nem felel meg a természetes történeti fejlődésnek. Már pedig a természetben nincs ugrás, hanem fokról-fokra haladó, biztos menetű fejlődés.

A tanítóképzők fokról-fokra fejlődtek két, három, négy évfolyamuakká. A természetes történeti fejlődés nem a felvételi alapot emelte, de magát az intézetet. Világos dolog tehát, hogy a jövőben

is úgy járunk el helyesen, ha meghagyjuk a felvételi alapot és az intézetet fejlesztjük tovább *öt évfolyammá*. Ez felel meg legjobban, ezt írja elő a szakoktatás jellege is. Miért állítanak fel katonáék katonai alreál-, katonai főreáliskolát s ezek felébe a Ludoviceumot? Az összes szakiskoláknál nem a felvételi alapot emelik, hanem magát az intézetet.

A tanítósnágnak is a tanítóképző tanársággal kell egyetértenie. Azt csak be kell látniok, hogy a tanítóképzés terén való munkálásra a tanítóképző tanárok a leghivatottabb tényezők.

Figyőlembe véve a legutóbb megjelent miniszteri szabályokat, a következő javaslattal járulok a tanítóképző tanárok országos egyesőlete elé:

Az elemi népiskolai tanítók és tanítónők képzéséről és képesítéséről.

A) Alapelvek.

1. A tanítóképzést és képesítést általában fokról-fokra mélyíteni, tudományos szintáját emelni kell, mert ennek természetes következménye lesz egyrészlől a tanítói állás nagyobb mérvő megbecsőlése, másrészlől a tanítói javadalmak fokozatos emelkedése.

2. Egységre kell törekednőnk.

Az egységes alapon rendezendő tanítóképzésnél és képesítésnél az a cél lebegjen szemőnk előtt, hogy Magyarország minden egyes tanítóképző-intézete, minden tekintetben egyenlő értékő és érvényő tanítói oklevelet állíthasson ki.

3. Hogy a képesítés egységes, egyenlő értékő s érvényő legyen, a képesítést az egységes képzésnek kell megelőznie.

4. A tanítóképzés és képesítés országos érdek; azért az egység elve az ország összes képzőiben feltétlenül keresztőlvindő és akként valósítandó meg, hogy az anyagi okok miatt fejlődni nem tudó, de életre való, kulturmissziót teljesítő, *a magyar nemzeti állam-eszme szolgálatában álló* nem állami tanítóképző-intézetek állami segéllyel emeltessenek a kellő színvonalra, a középiskolák mintája szerint, a megfelelő állami ellenőrzés, felőgyelet és jogok gyakorlása ellenében, *e célra alkotandó külön törvény alapján.*

B) Tanítóképzés.

1. A tanítóképzés első sorban az állam joga és kötelessége; de a törvényes követelmények szigorú megtartása mellett hitfelekezettek, községek, társulatok, sőt egyesek is tarthatnak fenn ilyenü intézeteket.

2. A tanítóképző-intézetek a középiskolák negyedik osztálya fölé szervezett, *öt évfolyamu pedagógiai szakiskolák legyenek*. A felvétel alapja a középiskola IV. osztályának legalább jó általános eredményt feltüntető bizonyítványa. *Felvételi vizsgálatnak helye nincs*.

3. A jelenleg fennálló négy évfolyam ötre emeltessék. Az egyes osztályok óraszámát heti $6 \times 5 = 30$ órára szállítandó le. Az ötödik évfolyamnak tisztán szakjellege legyen. Itt heti $6 \times 2 = 12$ órában csupán elméleti pedagógiai tárgyak forduljanak elő. Vagyis a négy évfolyam alatt végzett neveléstudományi anyag alaposan átismétlendő, bővítendő, mélyítendő és kerek egészbe, összhangba hozandó. A fennmaradó 18 órát a növendékek a gyakorló iskolában töltsék.

4. Mivel részint az osztályképesítő, részint a szakvizsgálaton minden egyes tárgyból beható vizsgálatot tesznek a növendékek, az osztályvizsgálatok törlendőek; illetve csak azokra terjednek ki, akiknek tanulmányi előmenetelét az egyes szaktanárok elégteleneknek találják. Ezek a növendékek az egész tanári kar jelenlétében vizsgáltassanak meg.

C) Tanítóképesítés.

1. A képesítő vizsgálat áll: I. osztályképesítő vizsgálatokból, II. szakvizsgákból.

I. Osztályképesítő vizsgálatok.

2. Az osztályképesítő vizsgálatok a következő sorrendben s a következő tárgyakból tartandók meg:

a) A II. évfolyam befejezése után, a III. évfolyam elején az egyetemes történetből, az általános és leíró egyetemes földrajzból.

b) A III. évfolyam befejezése után, a IV. évfolyam elején az állattanból, növénytanból, ásványtanból és kémiából.

c) A IV. évfolyam befejezése után, az V. évfolyam elején a vallásból, a mennyiségtanból, német nyelvből, fizikából, gazdaságtanból, rajz, szépírásból, magyar nyelv és irodalomból, magyar tör-

ténetből, Magyarország földrajzából, Magyarország alkotmányából. Az ének, zene, rajz, szépirás, kézügyességből, testgyakorlatból az évi érdemjegy egyszerűen átírandó.

Ennek a vizsgálatnak magyar nemzeti jellege domborítandó ki.

II. Szakvizsgálat.

1. A szakvizsgálat az V-ik évfolyam végén június hó második felében teendő le. Áll: A) írásbeli, B) szóbeli részből.

A) Írásbeli vizsgálat.

- a) Értekezés a neveléstudományok köréből.
- b) Értekezés magyar nyelven az újabb magyar irodalom köréből.
- c) Próbatanítási tervzet, a hazai más nyelvű tanításra való képesítéshez.

B) Szóbeli vizsgálat.

A szóbeli vizsgálat tárgyai:

- a) test egészségtan,
- b) lélektan,
- c) neveléstan,
- d) neveléstörténet,
- e) tanítási módszertan,
- f) népiskolai szervezeten,
- g) próbatanítás.

Ezek a tárgyak valóban megadják a vizsgálat szakjellegét.

2. Úgy az osztály-, mint szakvizsgálatokat a vizsgálóbizottság ejti meg, melynek tagjai: a) a kormányképviselő, b) felekezeteknél a fentartó testület által kinevezett elnök, vagy elnökség, c) a teljes tanári kar, d) a tanári kar által 3—3 évre ajánlott két jeles néptanító.

3. Az oklevél hazánk összes tanítóképző-intézeteiben ugyanazon minta, szövegezés és osztályozás szerint állítandó ki. Az oklevélbe az osztályképesítő tárgyai is átírandók. Az oklevelet a vizsgálóbizottság összes tagjai aláírják.

4. Mind az osztályképesítő, mind a szakvizsgálat nyelve csak a magyar lehet. Aki más hazai nyelvű iskolákra is akar képesítést nyerni, az a nyelv és beszédbeli készségét a próbatanítási tervzettel és a próbatanítással igazolja.

5. A tanítói oklevél jogosít a rendes tanítóságra, ezenfelül feljogosít még az egyévi önkéntességre, a Pedagogiumban való továbbképzésre, egyszóval mindarra jogosít, amire a középiskolai érettségi bizonyítvány.

D) Kántorképesítés.

1. A kántorképesítés kizárólagosan a felekezetek autonom jogkörébe teendő át.

2. A tanítóképesítés és a kántorképesítés egymástól teljesen elkülönítendő.

3. Az okleveles tanítók közül azok, akik arra hivatást, kedvet, rátermettséget éreznek és elég zenei tudással rendelkeznek, — a saját hitfelekezetüknél, a hitfelekezet által szervezendő bizottság előtt, kántorképesítő vizsgálatot tehetnek.

(Folytatása következik.)

(Sopron.)

Simkó Endre.

Archeologia a tanítóképzőkben.

Valamely tudományág fejlesztése annál sikeresebben eszközölhető, mennél több és alaposabb képzettségű művelője van s népszerűsítése minél szélesebb körre terjeszthető ki. Sajnos, az archeologia hazánkban annyira speciális tudomány, hogy a vele hivatászerűen és szakszerűen foglalkozók száma felette korlátolt. Dilettáns művelői talán nagyobb számmal akadnak, de a tudomány a dilettantizmusból nem igen táplálkozhatik, sőt a dilettantizmus sok esetben a tudomány kárára buzgólkodik, mivel téves alapon álló megfigyelései és kutatásai hamis tényekkel csökkentik az illető tudomány megbízhatóságát. Az archeologiai tudomány művelésének kulturális fontossága tagadhatatlan. A hiányos történelmi ismeretek kiegészítésében sokszor volt döntő szerepe s a prehisztórikus világ ismerete pedig archeologia nélkül el sem képzelhető. Az emberi művelődéstörténet különböző fázisairól, a valláserkölcsi, társadalmi, ipari, kereskedelmi élet alakulásáról világos képet a régészeti kutatások eredményeinek felhasználása nélkül alig alkothatnánk. Annál nagyobb elismerés illeti tehát a tanítóképző-intézeti tanárok körében kialakulófélben levő ama mozgalmat, melynek kitűzött célja leendő az archeologiai tudomány fejlesztése az, archeologiai ismeretek gyakorlati vonatkozású részének a tanítójelöltekkel való közlése által. Nagyon

természetes, hogy az első pillanatra ez a törekvés a növendékek mai szellemi túlterheltsége folytán megvalósíthatatlannak tűnik fel, mivel az említett ok folytán a reális életre talán nagyobb jelentőséggel bíró praktikus ismeretek egy részét is kénytelen mellőzni a tanítóképzői oktatás. De ha mindjárt előrebocsátjuk azt, hogy a tanítójelölteknek az archeologiai kutatások elemeibe való bevezetése az órák számát nem fogja növelni s más úton sem fogja a megterhelt elmét nagyszámú új ismeretekkel még inkább túlfeszíteni, úgy bizonyára több rokonszenvvel és kevesebb aggodalommal fog találkozni ez a törekvés.

Mivel az, aki másokkal bizonyos tárgyú ismereteket óhajt közölni, szükséges, hogy saját maga is rendelkezék e tárgyra vonatkozó határozott és kellő számú ismeretekkel, nagyon természetes, hogy a tanítójelölteket is csakis azon tanárok vezethetik be az archeologiai tudomány elemeibe, akik maguk is kellő képzettséggel bírnak a régészetben. De honnét szerezze a képzőintézeti tanár ezt a képzettséget? Talán önszorgalomból kutassa és gyűjtse egybe ama szakmunkákat, melyek erre képesíthetik? Vagy tanfolyamokat nyitasson a kultuszminiszter a tanítóképzői tanárok archeologiai kiképzetése céljából? Tekintettel a dolog finánciális oldalára is, ez nehezen lenne keresztülvihető épen a régészeti tudomány speciális jellege miatt.

A kiképzetés kérdésének alkalmas és kényelmes megoldását szerény véleményem szerint a következőkép lehetne megvalósítani. A fent jelzett törekvés hívei ama kérelemmel fordulnának a kultuszminiszteriumhoz, bizatnék meg egy kiváló szakember (lehetne-e másra gondolni, mint dr. Hampel József múzeumi régiségtári igazgató-őrre) azzal, hogy a képzői tanárok s általában a régészeti kutatásokkal foglalkozni óhajtók számára a kiképzés elméleti részét illetőleg írna egy alkalmas segédkönyvet, „Bevezetés a régészeti kutatások körébe“ címen. Eme mű röviden és áttekinthetően összefoglalná mindama legfontosabb ismereteket, melyek a régészettel foglalkozni óhajtók számára megadnák a helyes útbaigazítást bármely korra vonatkozó ásatást illetőleg is. A gyakorlati kiképzés pedig olyanféleképp történhetnék, hogy, amennyiben a nagy szünetekben az ország több vidékén szoktak folyni régészeti kutatások megbízott szakemberek vezetése mellett, vennének részt passzive ezen az ásatásokon az elméleti résszel már tisztában levő képzői tanárok, és pedig kiki ama ásatási helyen, amely legközelebb esik hozzá, ha esetleg a kényelmi szempontokat is érvényesíteni akar-

ják ezáltal. Annyi bizonyos, hogy némi anyagi támogatás a fenn-tartó testületek vagy a kultuszminiszterium részéről szükségessé válnék, de hát ily értékes és komoly cél megvalósításánál valami kis anyagi segítségre csak igényt tarthatni.

Ez volna a tanítóképzői tanárok elméleti és gyakorlati archeologiai kiképzése. Ami most már a tanítójelölteket illeti, az is kétféle irányú lenne. Az elméleti rész közlésére igen alkalmasak a történelmi és természetrajzi előadások s épen emiatt e két szak tanárainak együttműködése válnék szükségessé. A történelmi magyarázatokkal kapcsolatban a tantárgy kára nélkül a szaktanár bővebb tárgyalás alá vehetné a história ama részeit, melyek az archeológiára nézve különös fontossággal bírnak. Hogy mely részek volnának azok, azt feleslegesnek tartom itt bővebben fejtegetni. Nagyon alkalmasak azonban a természetrajzi tárgyak is arra, hogy különösen az archeologiai praktikumban való jártasságot segítsék elő. Csak néhány példát óhajtok felhozni állításom igazolására. Az állattannal kapcsolatban magyarázat alá kerül a csontvázrendszer. Természetesen elsősorban az emberé. Ne gondoljuk azt pl., hogy az emberi váz megfelelő ismerete nem lényeges a régészeti kutatásoknál, sőt néha egyenesen döntő fontosságú. Hiszen, ha künn a földeken bolyongva, az eke nyomán csontok kerülnek felszínre s mi osteologiai ismereteink alapján ráismerünk, hogy az embercsont s e vázrészben tapasztalható átalakulási processzusból körülbelül a régiségét is megállapíthatjuk, szinte már előre tudjuk, hogy az emberiség korszakának mely idejére vonatkozó maradványok lehetnek a föld alatt. Nekem csak néhány csontdarabot hoztak egy téglagyárból (állati csontokat) s már tudtam, hogy bronzkori telep lett megbolygatva s következtetésem helyesnek bizonyult. Sőt a csontdarabokból nem nagy fáradsággal már a talajnem is megállapítható már látatlanban is. De mennyire fontos lehet aztán a nem megállapítása, továbbá a kor és esetleg a typus megjelölése, a váz kóros, vagy normális fejlettsége stb... Mivel honfoglaláskori, népvándorlási, bronz-kőkori stb. sirokban állati vázak is találhatóak: lovak, szarvasok, kutyák, mókusok csontvázai, ezeknek felismerése is nagyon sokszor szolgálhatnak segítségünkre a sirok korára nézve. Az ásványtan az agyagművességet, a keramikát is tárgyalja rövidesen. Ezzel kapcsolatban igen jó alkalom részletesebben ismertetni a keramika történetét, megvilágítva a neolith-bronzkori-vaskori ember ebbeli ügyességét, jellemezve a különféle korszakú edények díszítési módjait. Pl. a bronzkori edények kúpos díszítései annyira

jellemzők, hogy egy ily edénytöredék is rávezethet a leletek korára. Edények bemutatásával (hiszen egy kis archeologiai gyűjtemény van talán minden valamire való képzőben?) tüntetni fel a primitív technikára valló, nem korongon készült és a fejlettebb keramikát jelző korongon készült agyagedények közti különbséget. A fémek tárgyalásánál a bronzötvényekre lehetne részletesebben kitérni, jellemezvén a magyarországi bronzleletek anyagának sárgább színét a külföldiekkel szemben. A földpátokkal kapcsolatban a talajnemeknek fizikai és kémiai tulajdonságaik igényelnének bővebb magyarázatot (ez ugyan inkább a gazdaságtan körében kerül elő). Ez csak egy-két kikapott példa, de talán eléggé alkalmasak állításom igazolására. A földrajz szintén segítségünkre lehet. Népek szokásai, életmódjuk ismertetése, ipari, kereskedelmi tevékenységük bővebb jellemzése szintén értékesíthető az archeológiára.

Az említett tantárgyaknak az archeologiai ismeretek közlése alkalmával való értékesítése szolgálna arra, hogy a tanítójelöltek régészeti kiképzésének elméleti részét nyujtaná. Ami a növendékek archeologiai praktikumát illeti, ennek megvalósítása szerény véleményem szerint következőkép lenne keresztülvihető. Nem igen van az országban oly emberlakta hely, melynek területén a véletlen folytán, földmunkálat által régiségek ne kerülnének felszínre. Szóval oly helyek, ahol régészeti kutatásokat lehetne végezni. Például hozom fel Szarvas község területét, amely hely archeologiai szempontból különösebb jelentőséggel nem igen bír, mégis ismerek legalább tizenöt oly helyet a mi községünk területén, ahol sikerrel végezhetnék ásatásokat. Alkalmas időben vigyük növendékeinket tanulságos kiránduláskép egy ilyen ásatási helyre. Lássuk el őket ásóval, kapával s gondos felügyelet és ellenőrzés mellett az ásatást velük végeztessük. Az ásatás egyszersmind alkalmas lesz a gazdasági ismeretek kiegészítésére is. A talaj kötöttsége, fizikai és kémiai tulajdonságainak ismertetése ép oly fontos az archeologusra, mint a gazdaságtannal foglalkozókra. Jó alkalom lesz egyszersmind megismertetni a praktizáló növendékekkel azt is, hogy mi a különbség a bolygatott és bolygatatlan talaj között s hogyan ismerhető fel könnyű szerrel a talajnak újabban vagy régebben történt háborgatása. Ez megint oly lényeges régészeti ismeretet nyújt, mely az archeologiai kutatások elemei közé tartozik. Ha sirhelyek kerülnek elő ásás alkalmával, szoktassuk őket a sirok óvatos és szakszerű feltárására. A vázak kibontása alkalmával a csontváz részeit darabonként fogják megismerni. Az edények, ékszerek alkalmas helyen,

a csontvázaknak megfelelő részén való gondos keresése gyakorlati úton szintén elsajátítható. Tapasztalatból mondhatom, hogy bár csak két, illetve három ízben volt alkalmam növendékeimmel archeologiai kirándulást tenni, honfoglaláskori sirok feltárása céljából már a második kirándulás alkalmával annyi gyakorlati tudást és ügyességet sajátítottak el a kutatás szakszerűségét illetőleg, hogy komoly segítőtársaim lettek, bár csak rövid időre is. Pihenés közben botanizáltak és rovarokat gyűjtöttek, sőt mikroszkópot is hoztak magokkal egyszerűbb növénytani és állattani vizsgálatok céljából. S mindezt a szabadban végezték, jó kedvvel s a nemes lelkesedés lankadatlan hevével. Az archeologiai praktikum célját szolgálná az is, ha alkalmas régiségtani múzeumokat a szaktanár vezetése és magyarázata mellett tüzetesebben áttanulmányoznák s tanárjuk állandó buzdítása megkedveltetné velök a régiségek gyűjtését. Hiszen ami ezt illeti, igen nagy egyoldalúság tapasztalható ebben a tekintetben úgy a tanulók, mint a laikus közönség körében. Ugyanis kellő képzettség hiányában a régiségek gyűjtése rendszeren régi pénzek kutatásában nyilvánul náluk. Úgy hiszik, hogy az archeologiai gyűjtemény lényegében nem áll egyébből, mint egy csomó Mária-tallérból és nélhány rozsdás kardból.

Hiszen rövid ismertetésem csak nagyon vázlatos és esetleg hiányos ismertetését adja ama fontos kérdés megoldásának, hogy a tanítójelöltek archeologiai kiképzése a régészeti tudomány javára hogyan volna legegyszerűbben, de eredményes módon megvalósítható s ha fenti pár sorom befejezett tervezetnek nem is tekinthető, de arra talán alkalmas lesz, hogy az archeológia fejlesztéséért komolyan lelkesedő kollegáimat e kérdés felett való gondolkodásra serkentsem. És többek véleményéből talán egybeállítható majd egy oly életképes tervezet, mely a kitűzött cél megvalósítására lesz hivatva.

(Szarvas.)

Ifj. Krecsmárik Endre.

Elmélet.

Tolsztoj Leó és pedagógiai elméletei.

Picavet R. cikke a „Zuid en Noord“-ban.

Elköltözött a nagy orosz. Hódolattal köszöntjük a bucsuzó hatalmas lángészt, az „elméleti nihilizmus“ e nagy apostolát. Halála hosszú évszázadokra nagy ürt fog hagyni az emberi lélek tökéletesedésében. Utolsó szavai, amiket e zseniális gondolkozó és író Tatjana leányához intézett: „E földön az emberek milliói szenvednek, miért foglalkoztok annyian csak én velem?“ csodálatos összefoglalói az ő gondolkozásmódjának és életének! Tolsztoj Jasznaja-Poljana-ban (tulai kormányzóság), 1828. évi augusztus 28-án született. Az orosz főnemességhez tartozott. A hadapródiskola elvégzése után a hadseregbe lépett. Az irodalom terén huszonöt éves korában (1853.) kezdett működni. Általánosan ismeretes, hogy első regényei: „A gyermekkor“ (1852.), „Az ifjukur“ (1854.) és „Az ifjuság“ (1855—57.) rengeteg sikert arattak. Dacára ennek nem hagyta el a hadsereget, hanem a szebasztopoli ostromlottak sorában szolgált a krimi hadjárat idején, és ottani dolgukat és harcaikat „Szebasztopol 1854 decemberében“ és „Szebasztopol 1855 májusában és augusztusában“ (1854—56.) című műveiben beszéli el.

Azután egymásután számos regényt írt, melyek közé tartozik a „Két huszár“ (1856.), „Egy hóvihár“, „Családi boldogság“, „A kozákok“, „Háború és béke“ (megjelent 1864—1869.; első mesterművének tekintik. Hat nagy kötetre terjed). Ebben Tolsztoj az orosz arisztokrácia képmását vázolja. A jellemek benne rendkívül eredetiek, telve ellentétekkel, melyek kissé a mi civilizált logikánkba ütköznek, de ritka tehetséggel vannak a természet után festve. Ezután a termékeny író még a következő műveket írta: „Karenin Anna“ (1873—76.); „A felekezetek“ (1882.), „Az én vallásom“ (1885.), „A boldogság felé vezető úton“ (1886.), „Legujabb elbeszélések“ (1886.), „Két nemzedék“ (1886.), „Gyermekkor és ifjukur“ (1886.), „A halál“ (1886.), „Az oktatás gyümölcsei“ (1887.), „Iljics Iván halála“ (1887.), „A jasznaja-poljanai iskola“ (1888.), „Elbeszélések és mesék“ (1888.), „A játékos“ (1888.), „A történet problémája“, „Hatalom és szabadság“ (1888.), „A gyer-

mekekért“ (1888.), „Mi az én életem“ (1888.), „Föltámadás“ (1899—1900.) stb.¹⁾

Mind e jelentős művekben idegenszerű megfigyelés szelleme, kiváló helyismeret, a részletek bájos és meglepő volta nyilatkozik, ami — sajna! — a meseszerűség, a kétséges felé hajlik s bizonytalan ködbe vész.

Mint ragyogó író, jelentős szociális hatást gyakorolt az orosz népre. Általánosan kedvelt művei eljutottak mindenhová, s a parasztok benne aféle orosz népapostolt tiszteltek.

Tolsztoj fölháborodva emelte föl hangját a fölszabadulási törekvések erőszakos, kegyetlen elnyomása s az önkényes hatalom kérelhetetlen szigora ellen. E magatartásának teljes kegyvesztettséggel kellett járnia. Ellenben megszerezte neki honfitársai s az egész világ csodálatát is. Mostanában neki szánták a Nobel-díjat, de a nagy regényíró a pénz s a külső tiszteletnyilvánítások megvetése iránti hűségében előre is visszautasította a nemzetközi hódolat e jelét.

Regényeiben elébb megállapította az orosz nemzet lélektanát, s azután már ritkán tért vissza művészi foglalkozásai felé, hogy annál inkább a népnevelésnek szentelhesse erőit. Arról álmodozott, hogy a nép tanítását és nevelését teljesen újjá alakítja, s valóban heves forradalom zászlaját bontotta ki a pedagógiai tradicionalizmus ellen.

Hogy e lángész nevelési munkája jobban érthető legyen, megkíséreljük Oroszország jelenlegi iskolaszervezetének rövid jellemzését.

Oroszország iskolaszervezete.

A tanügy a közoktatási miniszterium hatáskörébe tartozik. Az orosz császárság tizenkét tankerületre van fölosztva, amelyek ismét több különböző fokú alsóbb kerületre tagolódnak. Néhány esztendő óta nagyon élénken foglalkoznak ott a népoktatással.²⁾ A „Zemsztwo“ szervezése az igazi haladás alapja lett; a helyi igazgatás e szerve aféle önkormányzati kísérlet; egy-egy kormányzóság gazdasági szük-

1) Tudtommal magyar nyelven megjelent a: „A Kreutzer-szonáta“, „Úr és szolga“, „Családi boldogság“, „Mi tartja fenn az embereket“, „Iljics Iván halála“, „A házasság regénye“, „Dolgozatosok, míg mécsetek ki nem alszik“, „Szebasztopol“, „Háború és béke“, „Elbeszélések“, „Népies elbeszélések“, „Karenina Anna“, „A hazafiság és a kormányok“, „Nem tudok hallgatni“, „Tudomány és művészet“.

A cikk fordítója.

2) A дума legújában elfogadta azt a törvényjavaslatot, hogy évenként legalább 25 millió koronát kell a népoktatásügyre fordítani.

A fordító.

ségleteire ügyel. A „Zemsztwo“-k az érdekelt városok, esetleg magánosok segítségével az egyes kormányzóságokban nagyszámú iskolát alapítottak. Az 1874-diki ukáznak is, amely mindkét nem számára iskolák föllállítását rendeli el, az volt a következménye, hogy mind a városokban, mind a falvakban számos iskola keletkezett.

Az orosz iskolák háromféle jellegűek: 1. olyanok, amelyek egyenesen a közoktatásügyi miniszterium alatt állanak; 2. olyanok, amelyek a szent synodustól függnnek, ahol az elemi oktatás és nevelés szellemét a legszigorubban az orosz orthodox egyház szabja meg; végül 3. azok az iskolák, amelyek a különböző egyéb miniszteriumok, a pénzügyi, a tengerészeti, hadügyi és belügyi miniszteriumok alatt állanak.

A koedukáció meg van majdnem a császárság összes elemi iskoláiban.

Talán felesleges is az a megjegyzés, hogy az iskolátogatás nagyon gyatra; a tanulók háromnegyed része hagyja el az iskolát anélkül, hogy az oktatóterv szerinti tanulmányt befejezte volna.

Oroszországban 1906-ban összesen 154.000 oktatót számláltak össze, s ezek mindegyikére átlag 27 tanuló esett.

Az iskolaköteles kor utáni oktatás nagyon fejletlen; ritkán lehet ott felnőttek számára való iskolát találni.

A hadügyminiszter az analfabéták ijesztő számát látva, az ezrekben elemi tanfolyamokat szervezett, olyképen, hogy mindegyik katonai csapat iskolává legyen átalakítható.

Emellett azonban arról sem szabad megfeledkezni, hogy Finnországnak olyan iskolaszervezete van, amelyben a tanítás oly fokon áll, hogy ezért nem egy nyugati nemzet irigy szemmel tekinthet rá.

* * *

Jegyezzük még meg mellékesen azt, hogy a jasznaja-poljanai nagy remete sohasem volt a kötelező oktatás barátja!

Hagyjátok meg az egyénnek a lehető legnagyobb szabadságot, ez volt szive riadója. Mert a kötelező tanítás, az oktatóintézetek, szemináriumok, penzionátok, egyetemek, magukban is nagyon gátolják ám az egyéniség kifejlődését.

Az oly ember, aki nem születik ujja a fölszabadulás eszméje által, ahogyan ezt Tolsztoj képzei, aki az egyetlen igazi hatalmat még nem ismerte föl a szeretetben, az zsarnok és veszedelmes lény, az a mások szabad megnyilatkozásának ellensége és féltékenyen őrzi azokat a belső kincseket, amelyekkel bír.

Mennyire kell tapsolnunk Tolsztojnak, mikor a nevelés kérdésénél a szeretet hatalmas föladatairól beszél.

Halljuk, mit mond ő a tanítókról s a nevelésről, (bizonyára megszenvedte ezeket):

„A nevelés az egyénnek az a törekvése, hogy más egyénből magához hasonlót csináljon (vagyis a szegénynek az a szándéka, hogy a gazdagnak a kincseit eltulajdonítsa, az aggnak az irigysége, aki az üdén viruló ifjuságra sandít, elméletben s gyakorlatban kifejelett irigység). Meg vagyok arról győződve, hogy a tanító nem fejtené ki igyekezetét a nevelésben, ha nem hajtaná őt az irigység, melyet a gyermekek tisztasága ébreszt föl benne, s az a kívánság, hogy ezt magához hasonlóvá tegye, azaz, hogy ezt megrontsa.“

A nevelésnek a valláson kell alapulnia, amely azonban ne legyen se a katolicizmus, se az orthodox vallás, se a protestantizmus, se az izlám, se a buddhizmus, se a zsidó vallás, hanem legyen ez az igazi keresztény vallás, a maga legegyszerűbb és legtisztább alakjában, amely minden lény testvériségét jelenti.

A világon létező minden baj okának a vallásos neveléshez van köze. Hogy e bajokat megszüntessük, ne akarjuk az embert megváltoztatni, nem kell mindent hirtelenül fölforgatni, sem a hamis vallás ellen harcolni s az igazit hirdetni, hanem *az igazi vallásban kell nevelni a gyermeket.*¹⁾

Tolsztoj nagyra becsüli a gyermeki lélek szabad fejlődését. S aki megérti azt, hogy az ember lelke mintegy az élet esszenciája, az egyuttal magától megérti azt is, hogy e természeti erő fejlődése magával hozza az általános fejlődést is. A gyermek nevelésére vonatkozó eszméiben megkülönbözteti a tudatos és a tudattalan szuggesztió hatását. A gyermek a legellentétesebb szuggesztióknak van kitéve, vagyis, különböző hatások alatt áll, mert sokféle természetű, jellemű és szándékú emberekkel kerül viszonyba. És ha az ember ama személyek számának csekély voltát látja, akik eszméiken uralkodni tudnak, vagyis, akik gondolataikat a szépre, a nemesre, a tökéletesre irányítva, eszméiket meg tudják szabadítani attól a hatástól, melyet mások reá gyakorolnak, bizonyára elfogadja azt, hogy mind eme szuggesztiók — származzanak azok akár egy, akár több személytől — a gyermek lelkében oly zavart fog támasztani, mely azt megbutítja, degenerálja, és megdermeszti annak erkölcsi életét s

¹⁾ Tolsztoj levelei, 1887—1901-ig.

ennek következményeképen a gyermek általános fejlődését. Meg kell óvniunk gyermekeinket az élet romboló hatásaitól.

Nevelési rendszerét gyakorlatilag akarván alkalmazni, szervezte jasznaja-poljanai iskoláját, s a hivatásos pedagógusokat mind fölzavarva csendes megszokottságaikból, maga állott be oda tanítónak.

Tolsztoj és a gyermek természete.

„A gyermek tökéletesen jó, mikor születik, s csak a nevelési eljárás rontja meg,“ az „Emile“ e bevezető mondata Tolsztojban biztos meggyőződéssé érlelődött. Mikor az ember a világra jön, az igazság, a szépség és a jószág összhangját képviseli. Ámde életének minden órája, minden pillanatja mód és idő tekintetében növeli annak a kapcsolatnak a hasadékait, mely a születés pillanatkor tökéletes összhangban van és minden lépés, minden jövődő óra szétrombolással fenyegeti azt az összhangot, s minden következő lépés, minden következő óra új hasadékokkal fenyegeti azt, s nem hagynak fönn reményt az iránt, hogy e széttört összhang megújulhasson. Ez az, amit nem vesz tekintetbe a nevelés, melynek célja semmi egyéb, mint e gyarapodó lénynek a saját kérlelhetetlen törvényei szerint való fejlesztését. Kedvezni a fejlődés szabályok szerinti lefolyásának, ime, ez egyetlen gondjuk. Attól a pillanattól kezdve, amikor a nevelők az összhanggal foglalkoznak, úgy akarnak arra ráatalálni, hogy ismeretlen és távoli látóhatár sűrű ködjeiben rejtőző munka felé igazodnak, mindinkább távolodva környezetük élő képétől. Bármilyen is a gyermek fejlődésének szabálytalansága, az összhang primitív vonásai mindenkoron megmaradnak benne. Még inkább remélhető az összhang és a szabályosság megközelítése, ha a fejlődést mérsékeljük, mintha azt előbbre visszük.

De mi annyira bizakodunk önmagunkban, álmodozva annyira hódolunk a tökéletesedés hazug ideáljának, annyira elfogultak vagyunk a részünkről érezhető fogyatékoságokkal szemben, és oly erősen vagyunk meggyőződve a javítás lehetőségéről, annyira hajlandók vagyunk félreismerni és lebecsülni a gyermek őszépségeit, hogy kísértetbe esünk, a fogyatkozásokat, melyekkel találkozunk, lehető leggyorsabban eltüntetni: javítjuk és neveljük a gyermeket. Megpróbáljuk őt mindinkább fejleszteni és éppen ezáltal fokozatosan eltávolodunk a földült primitív multtól. Mind nehezebb lesz elérni azt a tökéletesedést, melyet felnőtt ember elképzél. *A mi ideálunk nem előttünk van, hanem mögöttünk.* A nevelés rontja az embereket,

ahelyett, hogy őket javítaná. Minél rosszabb a gyermek, annál több szabadság való neki s annál kevésbé van helyén a nevelés. Nem tanácsos a gyermeket tanítani és nevelni, abból a jó okból, hogy a gyermek közelebb áll a szép, az igaz, és a jó összhangjának eszméjéhez, mint jó magam, közelebb mint a felnőtt, aki a gyermeket elbizakodottan az eszme felé emelni akarja. Ennek az eszmének a tudata szilárdabb ő benne, mint bennem, s ő tőlem semmi egyebet nem vár, mint a harmóniával való táplálkozás szükségletének kielégítését. Ime, körülbelül ezeket mondja Tolsztoj egyik iratában: ¹⁾)

Iskolájában a tanítás révén a gyermek lelkébe hatolni igyekezett, s jellemének és szükségleteinek kikutatására törekedett a gyermek összes nyilvánulásainak megfigyelése, jól föltett kérdések, a kapott feleletek, írásbeli dolgozatok s főképen fogalmazványok révén. Eszerint a gyermeki lélek természetes diszpozíciói iránti nagy tisztelet kultuszát üzte. Egy pedagógus sem volt nálánál lelkesebb védője a gyermek szabadságának.

Mert az eredeti jóban hitt, meg kellett feledkeznie arról, hogy a természetben éppen úgy meg vannak a rossz, mint a jó csirái, s így a nevelés nemcsak kellemes segítség, hanem ellenálló erőnek is kell lennie, mely javít és helyreigazít.

Tolsztoj s az ő jasznaja-poljanai iskolája.

Guyau-tól vesszük át annak az iratnak a rövid összefoglalását, melyben Tolsztoj jasznaja-poljanai iskolájáról beszámol.

Tolsztoj, mondja Guyau, abból az elvből indul ki, hogy az iskolában bármely szabály jogosulatlan, hogy a gyermek szabadsága nélkülözhetetlen, hogy a nevelő tisztán csak a növendékektől nyerje a tanítás anyagának kijelölését és a követendő módszert. Tolsztoj azt hiszi, hogy az igazi szabadság mindig megelőzi a kulturát, hogy a gondviselés magában is az igaz és a jó felé irányítja a magukra hagyott embereket. Innen származik iskolájában az a szép rendetlenség, melyet oly bájosan ír le. A tanító belép az iskolába. A gyermekek egy rakásban a padlón hevernek, visítózva és kiabálva: „Gyerekek, hisz agyonzúgtok engem!” „Elég legyen már, ne tépjétek a hajamat!” „Michailovics Piotre!” kiált a mester felé a halom fenekéről, „parancsolj rájuk, hogy hagyjanak el már engem!” „Jó napot

¹⁾ Ki tanítsa az irodalmat és kinek?

Mihajloviics Piotre!“ kiáltják a többiek, a lármát folytatva. A tanító könyveket vesz elő s azokat szétosztja azok között, akik őt a szekrényig követik. A halom tetején fekvő növendékek is kérnek könyvet. A rakás egyre kisebbedik. A hátramaradottak, legtöbb társuk kezében könyvet látva, szintén odaszaladnak, kiabálva: „Hát nekem?“ „Hát nekem?“ „Add nekem a tegnapi könyvet!“ „Nekem Koltzov könyve kell!“ stb. Ha még esetleg az ütközet hevében vagy kettő a padlón henteregne, a többi, aki már könyvével a padban ül, feléje kiáltja: „Hagyjátok már abba; semmit sem lehet hallani! Elég!“ A csendzavarók engednek; lélegzetvesztetten veszik a könyvüket és leülnek, eleintén lábukat kissé lógatva, amíg le nem csendesednek. A harci kedv ellankad, s a tanulás kedve kezd uralkodni az osztályban. Ugyanavval a tűzzel, amellyel az imént Mitka üstökének hajzatát tépte, most Koltzov könyvét olvassa a tanuló; ajkai félig nyitlak, apró szemei csillognak, semmit sem lát, csak a könyvet. „Annyi erőlködéssel lehetne csak őt a könyvtől elvonni, mint az imént a dulakodástól.“ Oda ülnek le, ahová nekik tetszik; a padokra, asztalokra, az ablakdeszkára, a padlóra, a karosszékre, amely általános irigykedés tárgya. Ha valamelyiknek eszébe jut beleülni, a másik okvetlenül észreveszi ezt a szándékát, s mindkettő odarohan, aztán elválik, hogy ki hódítja el. Az ügyesebbik behelyezkedik; feje jóval lejjebb van, mint a támla, de ő éppen oly buzgón olvas, mint a többi, s annyit, amennyit a szive megkíván. A leánykák mindig együtt ülnek. A tanítás alatt sohasem láttam őket sugdosni, egymást csipkedni, nevetgélni, a markukba vihogni, a tanító előtt egymásra panaszkodni. Mikor a felekezeti vagy a járási iskolából ájtött ide valamelyik tanuló, s valami sérelem miatt panaszkodott, azt mondták neki: „Ugyan! nem magad okozta-e?“

Tolsztoj szerint az otromba erőszak lehetetlenség. Minél erősebben kiabál a tanító, — ez megtörtént dolog — annál jobban kiabálnak a tanulók: az ő kiáltásai csak izgatja őket. Ha sikerül őket megállítani, figyelmüket más felé irányítani, ez a kis tenger lassanként elcsendesül, egészen a megnyugvásig. Hanem többnyire legokosabb semmit sem szólani. Úgy látszik, hogy a rendetlenkedés növekszik, pillanatonként erősödik, határt nem ismerve, úgy látszik, semmi sem képes már azt megállítani, csak a kényszer; „ámde elégséges egy kicsit várni, s látja az ember, hogy ez a rendtelenség (vagy elevenség) maga-magától is elül s oly rendet termel, mely jobb és tartósabb, mint az, amelyet ráerőszakolhattunk volna“.

Az estéket részleges, és pedig a mennyiségtannal és az elem-

zéssel szemben mutatkozó kedvetlenség, viszont az ének, az olvasás és mindenekfölött az elbeszélésekkel szemben mutatkozó érdeklődés jellemzi. „Mire való az a sok mennyiségtan,“ mondják, „jobb mesélni.“ Minden esti órát a reggeliectől sajátos csend és poézis jellege különbözteti meg. „Jőjj az esti tanításra; az ablakokban nem látsz világosságot, minden csendes. Csak a lépcsőfölgjáraton letaposott hó; az ajtó mögött mormolás, egy fickó, aki a korlátba fogódzva, két lépcsőfokon át szökik egyszerre, mutatja, hogy tanulók vannak jelen. Előre mész a félhomályban, s megfigyeled a kicsinyek valamelyikének arcát: ül és szemeit a mesterre függeszti; szemhéjai a figyelem miatt hunyorognak; már tizedszer is eltolja magától társának karját, ki a vállára támaszkodik. Megsimogatod a fejét, de ő nem mosolyog. Úgy rángatja fejét, mintha legyet akarna elhajtani; egészen beleolvad abba a misztikus és poétikus mesébe, hogy miképen hasadt ketté magától a templom nagy függönye, és a földön minden sötétségbe merült; ez a mese neki kínos és édes...

Azonban a tanító befejezte a mesét. Az összes tanulók helyeikről fölemelkedve, a mester köré tódulnak. Hangos kiáltozással igyekeznek egyik a másiknak mindazt elismételni, amit hallott. Azok, akiket el akarnak hallgattatni, mondván, hogy úgy is tudják, azért sem csendesednek el: a másik tanítóhoz közelednek, s ha ez nincs jelen, valamelyik társukhoz vagy idegenhez, sőt a fűtőhöz is, csoportokban az egyik sarokból a másikba vonulnak, mindegyik keresve a vele értelmileg egyívásut, és mesélnek, egymást bátorítva, helyreigazítva. Tudjátok mit? ismételjük együtt! mondja egyik tanuló a másiknak. De amaz, tudva, hogy nem biztos a dologban, harmadik gyermekhez utasítja őt. Azok, akik mindent elmondtak, végül elhallgatnak. Előhozzák a gyertyákat és gondolataik más tárgy felé fordulnak. Nyolc óra felé a szemek hunyorognak; gyakran ásitoznak; a gyertyák kevésbé élénken világítanak, ritkábban koppantják a belet. Az idősebbek még birják; de a fiatalabbak és a kevésbé jó tanulók a tanító halk zenélésére kezdenek elaludni, könyöküket az asztalra támasztva.

Ha a gyermekek fáradtak, vagy ünnep előestéjén; a délutáni második vagy harmadik óra után megtörténik, hogy két-három tanuló hirtelenül, szó nélkül fölemelkedik, s élénken nyul a sapkája után. „Hát hová mentek?“ „Haza!“ „De hát a tanulás, az ének?“ A kérdezett gyerek csak azt ismétli: „Haza!“ és sapkájával kions az ajtón. „De hát ki mondott valamit a hazamenésről?“ A gyerekek azonban elmennek. „Hogy-hogy?“ kérdezi a tanító egykedvűen, a következő órát készítve elő: „ugyan maradj!“ Amde az osztályba

rohan egy másik fiu, kihevült arccal, mogorva hangon kérdezve a visszatartott gyermektől, aki zavarában a sapkája gyapját ujjai közt morzsolja: „Miért maradsz? A gyerekek azóta hol járnak! Talán már a kovács táján!” S mindkettő menten elillan, az ajtóból vissza-kiáltva a tanító felé: „Isten áldjon meg, Petrovics Iván!” És apró lábaik kopognak a lépcsőn, s a tanulók macskamódra szökkenve, bukfencezve, a hóba bukva, egymást futtában megelőzve, kiáltozva rohannak hazafelé.

Az ily jelenetek, mondja Tolsztoj, hetenként egy-kétszer ismétlődnek. A tanítóra nézve ez megalázó és kínos, de megtűri, mert e jelenségek a mindennapi őt, hat, sőt hét önkéntesen hallgatott órát viszont sokkal jelentősebbekké teszik. Ha az a két alternatíva állana elébe, hogy mit akarna inkább: egész éven át egyszer se forduljon elő ily jelenet, vagy pedig történjék ez meg akár a leckék felében is, hát az utóbbit választaná Tolsztoj.

Az iskola szabadon fejlődött, mondja ő, a tanító s a tanulók által adott elvek szerint. Dacára a tanító minden tekintélyének, a tanulóknak mindig joguk volt iskolába nem járni, s a tanítónak szót nem fogadni. A tanítónak joga volt a tanulót elküldeni s egész befolyásának erejével reakciókat előidézni a tanulók többségében, és az ezek között mindig alakuló társas körökben, s otthon. Tolsztoj szerint ez a rendetlenség, vagy „szabad rend” csak azért tetszik nekünk oly borzalmasnak, mert egészen más rendszerhez szoktunk, ahhoz, melyben magunk növekedtünk. E tekintetben, úgy mint sok másban is, a kényszer alkalmazása csak az emberi természet figyelembe nem vételén, avagy hamis értelmezésén alapszik. A tanulók emberek, s bármily kicsinyek is, ugyanoly szükségszerűségeknek alávetett lények, mint jó magunk, s épp úgy gondolkozó lények, mint mi; mindannyian tanulni akarnak, ezért jönnek az iskolába, s ezért jutnak minden erőlködés nélkül arra a következtetésre, hogy a tanulás lehetőségeért alá kell magukat vetniök bizonyos föltételeknek. Nemcsak emberek ők, hanem oly lények társaságát is képezik, mely egy gondolatban egyesül. „S ahol ketten, hárman az én nevemben egyesülnek, én ott vagyok közöttük.” És így önkéntesen követve a természetes utat, melyet maga a természet jelölt ki, nem ismerik a lázongást, sem a zugolódást; ellenben követve a ti időszerűtlen beavatkozástokat, éppen nem ismerik el a ti iskolai harangtok, a ti időbeosztástok, a ti szabályaitok jogosultságát. A jasznaja-poljanai iskolában a múlt tavasszal harminc-negyven tanuló között csak „két sérülés történt, melynek látható nyomai voltak”: az egyik fiu az

előszoba padlóján meglökődött és megsértette magát a lábán (a sérülés két héten belül gyógyult); a másikat játék közben megégették forró kaucsukkal, s az tizenöt napig viselte a sebet“.

Tolsztoj és a tanítás módszere.

Tolsztoj elvet minden erőszakot s mint képtelenséget elveti a tanítás módszereit. A módszer hasznossága annak a kényszernek a nagyságától függ, mellyel a gyermeket reakciókra bírni akarják. Az a módszer a legjobb, melyből minden kényszert száműznek. Ahol a tanító nem áll a tanítás anyagának magaslatán, ott élnek vissza legtöbbször a kényszerrel. Az érdekes, aminek szükségét érzi a tanuló, nem pedig a rákényszerített anyag. A tanító abban ismerheti föl saját értékét, ha tanítványaiiban érdeklődést ébreszt, ha a tanulást lehetőleg meg is könnyíti s ha e munkában a szabadság és a naivitás uralkodik. „Kérdezik tőlem, hogy hol van annak a szabadságnak a határa, melyet az osztályban tűrni lehet? Nos, csak a tanító az, aki ezt a határt megtalálhatja tudása s ama képessége segítségével, mellyel a tanulókat kalauzolja és vezeti; ennek a szabadságnak a foka ugyanakkora, mint a tanító kisebb-nagyobb tehetsége“.

Tolsztoj megengedte tanítványainak, hogy a tanítást ott hagyják, mikor nekik tetszik, s hogy avval foglalkozzanak, ami őket leginkább érdekli, hozzátéve, hogy viszont a tanítónak első kötelessége a tanítást érdekessé alakítani. A növendékek minden rajongása, lármája a tanító lelkét terheli, s közömbösségükért s restségükért a tanítót teszi felelőssé. Hogy a tanulók szabadon válasszák a tanítás anyagát, ez az oktatás sikerének *conditio sine qua non*-ja.

Összefoglalásképen azt mondja a módszerrel: „Mindegyik tanító arra törekszik, hogy azt a módszert válassza, amely neki legkényelmesebbnek tetszik. Ámde minél kényelmesebb ez a tanítónak, annál kevésbé az a növendékekre nézve. Csupán az a módszer az igazi, amellyel a gyermekek meg vannak elégedve“.

Tolsztoj és a büntetések.

Se jutalom, se büntetés! Az iskolának nincs arra joga, hogy büntessen, sem arra, hogy jutalmazzon, és a legjobb irány, a legjobb iskolai fegyelem abban áll, hogy a gyermeknek teljes szabadságot adunk a tanulásban s arra, hogy maguk között úgy rendez-

kedjenek, ahogy tudnak. A büntetés boszú; a mi gyermekkörünknek, ennek az ártatlan és független lényekkel benépesített világnak tisztának kell maradnia attól a szemfényvesztéstől, a büntetések igazolt voltába vetett gonosz hittől, s attól a hamis meggyőződéstől, hogy a bosszuézés igazságos, mihelyt azt büntetésnek nevezik.

Tolsztoj és az iskolai rend.

A rend és figyelem keltése és fönntartása az osztályban Tolsztoj szerint ne büntetésekkel történjék. „Sajnálatos tévedés, abban a kacagó jó kedvben, mely az osztályban uralkodik, borzasztó ellenséget látni!“ Ha az osztály lármás hangulata a tanítót tárgy fogalmával függ össze, nem szükséges annak fékezése; ha más tárgyra vonatkozik, akkor hiba a tanítóban van, aki nem tudja őket a maga számára megnyerni, nem tudja őket vezetni.

Minden iskolában van valami meghatározhatatlan, valami, ami a tanító hatáskörén kívül esik, a pedagógia tudományában egészen ismeretlen valami, amitől egyuttal a tanulás sikere függ, ez az iskola szelleme. Ez a szellem határozott törvényeknek, s a tanító bizonyos nemleges hatásának van alávetve, más szóval: ennek bizonyos dolgokat tűrnie kell, hogy ezt a szellemet szét ne rombolja. E szellem mindig fordított viszonyban van az osztályban fönálló kényszerrel és fegyelemmel, s a tanítónak a tanulók gondolkozásmódjába való beavatkozása fokával is; egyenes viszonyban van a tanulók számával, fordítottban a tanítás időtartamával. Olyas valami ez a szellem, ami könnyen plántálódik át egyik tanulóról a másikra, sőt még a tanítóra is; valami, ami tisztán kifejeződik a beszéd hangjában, a figyelemben, a mozgásokban, a gesztusokban; olyasmi, ami érezhető, ami reális értékű szükségesség, és aminek ezeknél fogva minden tanítónak célját kell képeznie.

Amint a nyál szükséges az emésztéshez, ellenben kellemetlen és haszontalan táplálék híján, éppen úgy ez az éltető szellem, amely a tanításon kívül unalmas és kellemetlen ugyan, mégis a szellemi táplálékok emésztésének szükséges föltétele. Nem lehet ezt a szellemet mesterségesen eltávolítani és fejleszteni, s ez fölösleges is volna, mert mindig spontánul nyilatkozik.

(Folytatása következik.)

(Igló.)

Fordította : *Karoliny Mihály.*

Különfélék.

A Paedagogium zászlóavatása.

A polgári iskolai tanárképző hallgatóságának évtizedes vágya testesült május 4-én. E megtettesült vágyat avatta fel az intézet oly ünnepség keretében, mely mély és meleg bensőségével, művészi szépségeivel és diadalmas lelkesedésével nemcsak a Paedagogium eddigi életéből emelte ki e szép napot, hanem azt a polgári iskola szűkebb világán túl az egész magyar köznevelés ünnepévé avatta.

Az előkelő közönség már 11 óra előtt megtöltötte a Zeneakadémia dísztermének széksorait. Képviselve volt a tanári és tanulói világ minden foka.

Pontban 11 órakor Balogh Jenő, Molnár Viktor, Nárai Szabó Sándor államtitkárok, Morlin Emil dr., Neményi Imre dr., Mihalovics Ödön miniszteri tanácsosok, Lázárné Kasztner Janka, Vángel Jenő dr. igazgatók és Fekete József, Fodor György, Zombori Gyula paedagogiumi hallgatók levonultak a zászlóanya, gróf Zichy Jánosné, szül. gróf Zichy Margit csillagkeresztes és palotahölgy fogadására, kit férje Zichy János gróf vall. és közokt. miniszter oldalán, Balogh Jenő államtitkár, díszelnök üdvözölt. Fekete József pedig piros és fehér rózsákból kötött hatalmas csokrot ajánlott föl a grófnőnek.

Hatalmas éljenzés fogadta a zászlóanyát, amint Balogh Jenő államtitkár karján megjelent és elfoglalta helyét. A lelkesedés zaja azonban csakhamar áhítatos csenddé vált. A Paedagogium száz tagú énekkara előadta a „Himnusz“, mit a Paedagogium zenekara által előadott Weber „ünnepi nyitány“-a követett. A művészi élvezetet teljessé Bahnert József zeneművész, paed. tanár „Imá“-ja tette.

Percekig tartó taps volt a közreműködők jutalma, kik hatalmas babérokoszorúval fejezték ki szerző-karmesterüknek nagyrabecsülését és hálájukat.

A 10 percnyi szünet után a zenekar diadal-harsogása közben behozták a zászlót. A gyönyörű symbolum annyira lekötötte a közönség érdeklődését, hogy csak pillanatok mulva tört ki a lelkesedés. Ekkor lépett a felolvasó asztalhoz Vángel Jenő dr., a Paedagogium igazgatója annak reorganizálója s igazán főiskolává való avatója,

az intézet céljáról való biztos tudatosság, a meggyőző lelkesedés hangján így nyitotta meg az ünnepséget:

Nagyméltóságú grófnő!

Kegyelmes asszonyom!

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

A polgáriskolai tanárságot képző intézet, mely tanügyi körökben országszerte a népszerű „Paedagogium” nevet viseli, több évtizedes fennállása alatt annyira megizmosodott, hogy az egészséges, hazafias magyar polgári elem kialakításában jelentékeny és becses kulturális hivatását mindinkább fokozódó sikerrel, a kor színvonalán álló tudományossággal és gyakorlati érzékkel erős, teljesen önálló szervezatként tölti be.

Az eleven, egészséges organizmusok törvényei szerint, a tervező és végrehajtó tényezők erős akaratával, a tanügyi intéző hatóságok áldozatkészségéből és párját ritkító támogatásával, közös s kemény munkával kicsiny csirából, magas feladatának teljes tudatában, úgy szokásaiban, mint belső berendezésében valóságos főiskolává lett.

E főiskola feladata a magyar polgári elemet, a nemzet fiait nevelő tanári nemzedéket tudományosan és gyakorlatilag kiképezni, ennek megfelelően lelkes ifjúságot táplál keblén s ez ifjúság az Isten félelmében, a király tiszteletében és a haza szeretetében nevelődik nemzetünk jövőjéé boldogulására.

Ifjúságunk e magasztos nemzet nevelő hivatására gondolva, a legújabb kor zürzavaros konvulziói között mindinkább érzi a tömörülés szükségét, hogy menél nagyobb erőt fejthessen ki, mennél nagyobb eredményt érhesen el. Úgy érezte, hogy e tömörüléshez lelke mélyén élő világnézetének bátor és nyílt megvallásához és tanításához külső jelre is szüksége van: egy céljai és elvei szentességét hirdető zászlóra, melynek jeligéi alatt nyíltan, ország-világ szemei előtt élhessen ő maga és nevelhesse majdan az életbe kikerülve a magyar nemzet jövőjéé generációit, az igaz magyar polgárságot az Isten, a király és a haza megszentelt fogalmainak tiszteletére.

Sok évi vágyódása tárgyának megvalósulása az, mikor a mai napon e lelkes, ambiciózus, minden szépért és jóért lelkesedő hallgatóság, vele az őt szeretettel gondozó tanári kar, az intézet sorsát szíven viselő tanügyi kormányzat s nagyszámu előkelő és érdeklődő közönség összegyűlt, hogy ünnepiesen felavassa e szent jeligéket lobogtató zászlót, ad multos annos!

A főiskolának régen az életben künn működő tagjai tervezték

e zászlót, több nemzedék gyűjtötte reája filléreit és végre csakis emelkedett gondolkozású tanügyi vezérünk nemes odaadó buzgókodásával, igazi atyai gondoskodásával és szívből jövő jóindulatával, amiért is őt csakis soha el nem múló hála és köszönet illeteti, valósíthatta meg a mai ifjuság nemes tervét.

E hosszú előkészület folytonosságában valóban jelképezve van annak a szellemnek állandósága, a törekvések állhatósága, amelyeknek a jövő nemzedékek nevelőit mindenkor áthatniok kell, melyeket e zászlón olvasható jeligék nagy emlékszavaival fejeznek ki.

Az intézet vezetősége mélységes lelki örömmel látta az ifjuságra oly nevezetes mai nap földerülését s hálát ad az Egek Urának, hogy e nagyfontosságú ünnepnapot eljönni engedte. Köszönetet a magyar tanügyi kormányzat igaz, hazafiás érzéstől áthatott fejének, hogy ez ünnep fényét nemcsak a maga és táborkara személyes megjelenésével avatta a magyar kultúra ünnepévé, hanem, hogy lehetővé tette, miszerint a főiskola hallgatói a zászlóavatás zászlóanyai tisztére fenkölt lelkű hitvesét nyerhette meg.

Nagyméltóságú grófnő! Kegyelmes asszonyom!

A szokás nem ok nélkül nevezi e tisztet a legszebb földi méltóságnak, az anyai méltóságnak szeretett nevével. Kegyelmes asszonyunk e tiszt nagylelkű elfogadásával oly benső nemes kapcsolatot kegyeskedett vállalni e szent jeligék alatt tömörülő ifjuság iránt, melynek bensősége minden időben tiszteltté fogja tenni Excellenciád nevét az egész polgári iskolai tanárság s ez úton közvetve az egész magyar polgárság előtt, de oly benső kapcsolatot is, mely ezúton Excellenciád fenkölt szellemének a jövőendő polgárság érzülete kialakításában jótékony és irányító hatást fog biztosítani.

Midőn szívem mélyéből óhajtom, hogy e nemes irányzat, melyet Kegyelmes asszonyunk részvétele főiskolánk hallgatósága számára biztosít, örök életű legyen, mély hódolattal kérem Excellenciádat, kegyeskedjék e zászlót áldást adó szelid anyai kezével a magyar nemzet alkotó és nemzetföntartó eszmék ifju képviselői számára szívesen fölavatni.

A feszült figyelmet, mellyel a beszédet kísérték, csakhamar mozgalmas kép szabadította föl. A zászlót Mudin Imre és Papp György kísérettel a zászlóanya elé vitte, ki felszalagozván a pompás lobogót, következő jelszavakat mondotta:

„Szeretet, béke és egyetértés kísérjenek utadon s katonáid mindig győzedelmes harcosai legyenek a magyar kulturának.“

A zászlótartók mélyen meghajtották a most már valóságos symbolumot a fenkölt lelkü felavató előtt, a közönség az ifjúsággal együtt több percig lelkesen éljenezte a zászlóanyát, a zenekar pedig hatalmas tust fujt. Ezután a zászlót visszavitték a helyére. Ezután a többi zászlószeg elhelyezése következett. Elsőnek a kultusz-miniszter lépett az emelvényre s e szavakkal verte be a szöveget: „Ezen zászló alá csak olyanok sorakozzanak, kiknek lelkében izzó fajszeretet és igazi munkakedv lakik. Akkor áldás lesz ezen az intézeten és általa hazánk kulturáján is.“

Lelkes éljenzés és trombitaharsogás kísérte vissza helyére. Az öröm zajos nyilvánulása kísérte mindazok szavait, kik utána sorra elhelyezték szögeiket. Mintegy 150 szeg védőjegyként hirdette, hogy e zászlót valóban csak fajszerető, dolgozni tudó és akaró férfiak vallhatják magukénak.

Majd az énekkar adta elő Révfy Gézának „A nemzeti zászló alatt“ című hangzatos dalát. Fekete József, a „Polgáriskolai Tanárjelöltek Köré“-nek elnöke igen okos, tartalmas fogadalmi beszéddel vette át a zászlót.

A nagy tetszéssel fogadott fogadalom után Berlioz „Rákóczi induló“-ja következett, melyet a zenekar bámulatos precizitással adott elő. Befejezésül pedig az egész hallgatóság a „Szózat“-tal ismételte meg fogadalmát.

Az emelkedett ünnepély sikerében nagy része volt Bahnert József, paedagogiumi tanárnak, aki odaadással és ambícióval, kiváló műértelemmel tanította be a zeneszámokat és vezette a zenekart; továbbá Lauter Gyula paedagogiumi hallgatónak, ki az énekkart tanította be.

—L.

A felekezeti tanítóképző-intézeti tanárok ügyéhez.

Tanítóképzésünk fejlődésében korszakot alkotó reformot jelent a felekezeti tanítóképző-intézeti tanárok fizetésének rendezése. Kétségtelen, hogy ez az intézkedés a legsimábban és a legrövidebb idő alatt éri el azt a célt, hogy a tanítóképzés egyöntetűvé tétessék s színvonala úgy a szakképzés, mint a nemzeti szellem biztosítása szempontjából általánosan emelkedjék; többet ér ez mindenféle rendeletnél avagy ellenőrzésnél.

Addig, míg a felekezeti tanár fizetése alig érte el az 1000—1500 koronát, ezen állásokat csak fiatal papjelöltekkel lehetett betölteni, akik segédlelkészi szolgálatuk helyett a tanítóképzőkben nyertek ideiglenes alkalmazást s persze alig várták, hogy e szegényes ellátású állásukat elhagyhassák. Természetes, hogy az ilyen ideiglenes tanár, bárha egyénileg arra minden tekintetben képes volt, e pár évi tanárkodás érdekében a kellő alaki képzés megszerzésére nem vállalkozott.

Igaz ugyan, hogy e szegényes ellátás dacára is felekezeti tanítóképzésünk sok kiváló munkást tud felmutatni, akik az ügy iránti buzgóságból, tanítóképző hivatásukat komoly és kitartó tanulmányaik tárgyává tették s jeles szaktudósokká képezték ki magukat. Mindazonáltal az egyesek nemes lelkesedése még nem jelenti az ügy fejlődésének intézményes biztosítását; e kiváló pedagógusok példája csak azt jelenti, hogy van ott még több oly erő, s csupán az anyagi feltétel hiánya tartja vissza őket a kifejtéstől.

A tisztességesen fizetett felekezeti tanári állás most már kívánatossá vált azokra nézve is, akik hivatásuk tudatában a tanítóképzés ügyét és szaktárgyaikat alapos tanulmány tárgyává tették s ezt az alaki képzés megszerzésével is igazolták.

Ennek hatását láthatjuk egyebek között abban a törekvésben is, hogy a papjelöltek közül mind többen iratkoznak be, theologiai tanulmányaik elvégzése után, a tudományegyetemre a tanári oklevél megszerzése végett, vagy pedig a Pedagógiumban nyerik el a polgáriskolai tanári képesítést. Már most is megállapíthatjuk, hogy a legközelebb betöltés alá kerülő felekezeti tanítóképző-intézeti tanári állásokra kellő képesítéssel bíró jelöltek váraкоznak, akik ezt a pályát nem átmeneti jellegű alkalmaztatásnak tekintik, hanem hivatásuk állandó terének, melyen mindvégig kitartanak s munkájuk minőségét a gyakorlat folytán fokozatosan tökéletesíteni fogják.

Ezt akarta elérni a fizetéskiegészítést rendező miniszteri szabályzat is, mely az állami segélyezés célját abban látja, *„hogy a felekezeti tanító- és tanítónőképző-intézeti tanári állás is lehetőleg kívánatossá tétessék a magasabb fokú szakképzéssel bíró tanárok előtt is.“*

Azonban a fizetéskiegészítés gyakorlati kivitele e legfontosabb cél elérését némileg intézkedésében önmaga hátráltatja.

Igaz ugyan, hogy a rendezés még nincs teljesen befejezve s így a kritika talán még korai, mégis legyen szabad arra néhány észrevételt tennem, éppen a rendezés további munkálataira való tekintetből.

A felekezeti képzők állami segélyezése még a 90-es években vette kezdetét s akkor az egy összegben nyújtott segélyt a képző-intézet főhatósága osztotta fel, azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszterium többször hangsúlyozta, hogy a segélyből *első sorban a kellő képesítéssel bíró tanárok fizetését kell kiegészíteni*. Ezzel azt a kifejezett célt akarta elérni a közoktatási kormány, hogy lassan-lassan a már működő tanárokat is szaktárgyaik mélyebb tanulmányozására és legalább az állami tanítóképző-intézeteknél akkor általános polgáriskolai tanári oklevél megszerzésére ösztönözze.

Ezzel szemben a fizetéskiegészítés mostani rendezése csak a szolgálati időt veszi alapul s teljesen figyelmen kívül hagyja azt, hogy a tanár megszerezte-e a kívánt képesítést vagy nem.

Mennyi munkát s kiadást kíván egy ilyen tanári oklevél megszerzése, azt itt felesleges fejtegetnem. Csupán azt hangsúlyozom, hogy a tanári oklevél megszerzése nem csupán formalitás, hanem oly erőgyűjtés, mely a tanítás munkáját feltétlen eredményesebbé teszi. Amikor tehát az arra képes és kész tanárok az előző miniszteri rendeletekben foglalt felhívásra és biztatásra vállalkoztak e nem csekély feladatra, akkor a fizetéskiegészítésnél éppen a kitűzött főcél érdekében ezt a szempontot figyelmen kívül hagyni nem lett volna szabad.

Kétségtelen, hogy nagyon nemes intenciót kell látnunk azon miniszteri intézkedésben, mely szerint az oklevél nélküli régi felekezeti tanárok is részesülnek fizetéskiegészítésben. Elvégre a hosszas gyakorlattal és önképzéssel pótolhatták ők az alaki képesítés hiányát. Nem is ez ellen szólunk; ezt a legnagyobb köszönettel fogadjuk. Mert hisz a tanítóképzés *általános* emeléséről van szó s azok a régi, becsületes munkások, kik több éven át csekély fizetésért dolgoztak, habár nincs is oklevelük, rászolgáltak anyagi helyzetük némi megjavítására.

Azonban e régi kollégák is bizonyára elismerik jogosságát és méltányosságát annak a kívánságnak, hogy akik közöttünk megszerezték a kívánt képesítést s így nemcsak ugyanazt a munkát végzik, mint az állami képzők tanárai, hanem ugyanolyan oklevelük is van, azok fizetéskiegészítés dolgában *teljesen* azonos elbánásban részesüljenek, éppen úgy, mint az állami képzők tanárai. Vagyis egészítse ki az állam *nemcsak törzsfizetésüket*, mint ahogy most teszi az okleveles és nem okleveles tanárokkal egyformán, *hanem lakáspénzüket is és szolgálati idejüknek megfelelő korpótlékokat is biztosítson nekik!*

Ha az oklevélnélküliek megkapják a törzsfizetések kiegészítését s az oklevelesek ezenfelül korpótlékokat és magasabb lakáspénzt fognak élvezni, ezzel nemcsak a méltányosságnak tenne eleget a kormány, hanem a fizetéskiegészítéshez fűzött célját is hathatósbabban előmozdítaná.

S ez nem is kerülne oly sokba, mert hiszen az okleveles felekezeti tanárok rendszerint fiatal emberek, kiket még alig, vagy csak kevés korpótlék illet meg s lakáspénzük is kisebb.

Indokolt ez a kívánság már azért is, mert hiszen az oklevélnélküliek fizetésének kiegészítése magával hozta azt, hogy az illetők tovább maradnak meg állásukban s ezáltal a fiatalabb, okleveles tanároknak — a fizetéskiegészítés mai rendje miatt — anyagi kárt okoznak, mert ezek később jutnak be a magasabb fizetési osztályokba.

Akárhány idősebb felekezeti tanár-igazgató már-már készült elhagyni állását s azt egy nyugodtabb s tán jövedelmezőbb plébániával felcserélni, de jött a fizetésrendezés és a készülődésből semmi sem lett.

A felekezeti képzőknél e tekintetben még a nyugdíjtörvény egyes intézkedései is akadályozzák a személyzetnek s főképez az igazgatásnak sok esetben nagyon *kívánatos felfrisítését*. Az országos tanári nyugdíjintézet ugyanis a tanár nyugdíjjogosultságát nem a fizetés egész összegében állapítja meg, hanem a fizetés és lakpénz összegének $\frac{4}{5}$ részében. A felekezeti tanár tehát nemcsak lakáspénzét veszti el, ha nyugdíjba lép, hanem fizetésének egy részét is.

Vannak olyan tanárok is, akik nem akarván a tanári pályán megmaradni, a tanári nyugdíjintézetbe való felvételüket nem szorgalmazták. Hát vajjon e mulasztásuk lehet-e ok arra, hogy most, a fizetésrendezés után, a tanítóképzés és az okleveles tanárok kárára a 30 évi szolgálati időn túl is megmaradjanak helyükön?

Még komplikáltabb a nyugdíjellátás ügye a magyar tudományi alapból fenntartott kir. kath. tanítóképzőknél. Itt ugyanis a tanulmányi alapból élvezett fizetés után biztosítva van a tanár nyugdíja, az államsegély után ellenben nem. Hogy e körülményből magára az illető képzőintézetre s általában a tanügyre is csak kár származhatik, az kétségtelen, mert az ilyen tanár — legfeljebb ha pap is egyuttal s plébániára is mehet, — öreg korában is nem egy könnyen hagyja el állását s szolgál, a tanügy nem nagy hasznára, az emberi kor legvégsőbb határáig.

A jövőre nézve a kir. kath. képzők tanárai is *kötelezően, teljes fizetésükkel az országos tanári nyugdíjintézetbe volnának utalandók*.

s ez esetben a mostanihoz hasonló rendetlen állapotok többé nem ismétlődhetnének.

Itt csupán csak azon idősebb tanárok nyugdíjellátására nézve kellene rendkívüli modus vivendit keresni, akik koruknál fogva már be nem léphetnek az orsz. tanári nyugdíjintézetbe. Ha a kormány úgy intézkednék, hogy a kath. képezdék tanárai az orsz. tanári nyugdíjintézetbe lépjenek be, akkor a tanulmányi alap megszüntetése a jövőre nézve az általa nyújtott fizetések utáni nyugdíj biztosításától s ennek fejében elvállalhatná annak a néhány régi tanárnak s igazgatónak nyugdíjellátását, esetleg némi államszegély igénybevételével.

A felekezeti tanárok fizetésügye ilykép a rendezés teljességét érné el s a közoktatási kormánynak a segítyezéshez kötött intencióit jelentékenyen előmozdítaná.

Felekezeti tanár.

Irodalom.

Krúdy Gyula új könyve. A bámulatosan gazdag invencióju írónak, *Krúdy* Gyulának egy hosszabb lélekzetű, regénnyé szélesedő elbeszélése és két kis kisebb novellája jelent meg most egy kötetben a Franklin-Társulat kiadásában. A kis regénynek *A bűvös erszény* a címe; eleven magyar milieuból vett tárgyat dolgoz fel érdekes történet keretében, pompásan jellemzett, eredeti alakok egész sorával. A bűvös erszényt, melyből kifogyhatatlanok az aranyak, az öreg Viczky hordozta magánál, egy különc, hóbortos magyar úr s a sírba is magával vitte. Az erszény keresése adja meg aztán fiának, Viczky Gábornak tragikumát. Tragikus befejeződésű, de mégsem sötét ez a történet, mert az írónak alkalmat ad egész sereg humoros alak és helyzet megrajzolására. A csöndes, megnyugvó humornak épp úgy mestere Krúdy, mint az elmúlás őszi melankóliájának; ennek hangulatát tükrözi a két kisebb novella. A jeles író híressé vált nyírségi történeteiből valók; az egyik egy özvegyasszony késői szerelmének ébredését mondja el, a másik meg egy új földesurat ír le, aki teleszította magát külföldön szocialista eszmékkel s aztán feleségül kér egy parasztleányt, aki ezt a kérést csufszágnak veszi és elbujdosik. Kitűnően meglátott és előadott két kis történet, Krúdy legjobb dolgai közül valók. A szép kötetet a Franklin-Társulat adta ki; ára 3 korona 60 fillér.

D'Annunzio novellái. Az olasz irodalom legfinomabb és legkülönösebb szellemét, D'Annunziót, inkább emlegetik nálunk, mint ismerik. Nagyobb művei közül alig egy van lefordítva, kisebb novelláiból és vázlataiból most jelenik meg az első kis gyűjtemény az „Olcsó könyvtár“-ban *San Pantaleone és egyéb novellák* cím alatt. Hét rövid novella van a füzetben, csupa elsőrendű finom művész-munka, tele az érzések mesteri elemzésével s ragyogó hangulatképekkel. A novellákat Balla Ignác fordította az eredetihez méltóan, nagy gonddal és megértéssel. A *Franklin-Társulat Gyulai Pál* alapította füzetes vállalata, az „Olcsó Könyvtár“, melyet most *Heinrich Gusztáv* szerkeszt, ezzel a kettős füzettel immár elérte 1538. számát. Az új füzet ára 40 fillér.

Egyesületi élet.

Jegyzőkönyv

felvétellett a T. I. T. O. E. 1911. évi április 23-án tartott rendes választmányi gyűléséről.

Jelen voltak dr. Baló József elnöklete alatt: Guzsvenitz Vilmos (Esztergom), Kandrai Géza (Déva), Simkó Endre (Sopron ág. ev.), Lechnitzky Gyula (Sárospatak), Lubinszky Emilia, Kirchner Béláné, Demjén Ilona, Répay Dániel, Farkas Sándor, Nagy László, Horvay Ede, Bittenbinder Miklós, Dékány Mihály, Quint József, dr. Harnos Sándor, Urhegyi Alajos.

1. Dr. Baló József elnök megnyitja a gyűlést és üdvözli a választmány megjelent tagjait s különösen megemlékezik azokról, akik a vidékről jöttek fel, hogy a gyűlésen résztvegyenek. Azután megemlékezik arról, hogy egyesületünk tiszteletbeli tagját, dr. Csernoch János, csongrádi püspök ő méltóságát ő Felsége kalocsai érsekké nevezte ki, kinek magas kitüntetése felett a választmány nevében őszinte örömét fejezi ki. Meleg szavakban emlékezik meg továbbá arról, hogy ő Felsége a gyűlésen jelenlevő Guzsvenitz Vilmos tagtársunkat, egyesületünk alelnökét, ki egyesületi életünk minden munkájából mindenkor kivette a részét, tiszteletbeli kano-noknak nevezte ki. Amidőn ez alkalommal őt a választmány nevében üdvözli, kéri, hogy tartsa fel az egyesülettel továbbra is az

eddig tanusított szeretetteljes egyetértő közreműködést. Guzsvenitz Vilmos köszönetet mond a szeretetteljes ünnepeltetésért.

2. Elnök a beteg főtitkár távollétében megteszi a jelentést. Jelenti, hogy a választmánynak a természetrajzi tanárok továbbképző tanfolyamáról készített konkrét javaslatot a Kegyelmes úr elé juttatta s egyuttal örömmel közli, hogy Ő Nagyméltósága a javaslatot teljes egészében elfogadta.

A választmány örömmel veszi tudomásul.

Jelenti továbbá, hogy az egyesületnek a jövő évi 2000 koronás államsegélyért megtette a szükséges lépéseket.

Tudomásul szolgál.

Jelenti, hogy a „Gyakorló Iskola“ c. folyóirat költségvetését sürgősen kérték a miniszteriumból. Ezért az elnökség saját hatáskörében összeállította s a választmány utólagos jóváhagyása reményében be is terjesztette.

A költségvetés a következő:

500 példány nyomdai költsége (á 32 oldal)	130 kor.
Íródíj (1 oldal 5 kor.) (32 × 5) --- --- ---	160 „
Expedició á 4 fillér (500 × 4) --- --- ---	20 „
Egy szám tehát belekerül --- --- ---	310 „
Tíz szám „ „ --- --- ---	3100 „
Szerkesztő tiszteletdíja --- --- ---	800 „
Rendkívüli kiadások --- --- ---	200 „
Összes kiadás egy évre --- --- ---	4100 kor.

A lap megindítását az elnökség f. év szeptember havától kérte s a szept.-dec. időre 1640 koronát kért.

Elnök kéri a választmányt, hogy ezen intézkedéshez járuljon hozzá.

A választmány hozzájárul.

Elnök a főtitkár nevében jelenti, hogy Damaszkovszkyné Mézáros Anna győri állami, ifj. Krecsmarik Endre és Léviusz Ernő szarvasi ág. ev. tanítóképző tanárok az egyesületbe való felvételüket kérik, míg Patyiné Láng Mária Szabadkáról, kilépését jelentette be.

A választmány a jelentkező tagokat felveszi, Patyiné Láng Mária kilépését pedig, azon esetben, ha 3 évi ciklusa lejárt, tudomásul veszi.

Ez ügygel kapcsolatban *Farkas Sándor* jelenti, hogy őt dr. Váγγελ Jenő kir. tanácsos, egyetemi m. tanár, a Paedagogium igaz-

gatója levélben megkereste azon kéréssel, miszerint jelentse be a választmányának, hogy más irányu elfoglaltsága miatt a választmányi tagságáról lemond.

Dr. Baló elnök indítványozza, hogy dr. Vángel Jenő lemondását a választmány őszinte sajnálattal vegye tudomásul.

A választmány a lemondást sajnálattal veszi tudomásul.

3. Elnök a Nagyméltóságú Miniszter úrnak következő leiratát olvassa fel. „30,000. szám. Az új és az ide mellékelt alakban most már végleg életbeléptetett tanítóképesítő vizsgálati szabályzatot a Tek. Elnökségnek tudomás végett ezennel megküldöm és megköszönöm a Tek. Elnökségnek s a Tek. Elnökség útján az Egyesület választmányának azt az odaadón készsége fáradozását, melyet a szabályzattal kapcsolatosan az új *Rendtartás* előkészítő és a *Szabályzat* életbeléptetési módozatainak munkálatai ügyében az Egyesület kifejtett. Budapest, 1911. március hó 13. Zichy.“

Örvendetes tudomásul szolgál.

4. Elnök közli, hogy néhai Kersch Ferenc bajai áll. tanítóképző tanár özvegye kérvényt nyújtott be a segítő egyesülethez, amelyben nagy nyomorára való tekintettel segílyt kér. Elnök úgy véli, hogy dacára annak, hogy a segítő egyesület alapszabályai még jóváhagyva nincsenek, mindazonáltal tekintve a kérvényező súlyos anyagi helyzetét, javasolja, hogy a választmány az özvegy részére szavazzon meg egyszersmindenkorra 100 korona segílyt.

A választmány az elnök indítványához hozzájárul.

5. Elnök közli, hogy Sarudy Ottó dévai igazgató felkereste levélben, amelyben a választmányt figyelmezteti, hogy Veress Ferenc és Bakos Kálmán elhunyt tanítóképző tanárok a hivatalos rangsorbán még mindig szerepelnek.

Tudomásul szolgál s kimondatik, hogy e szempontból különös teendő nem forog fenn.

6. Elnök közli, hogy Köveskuty Jenő lévai igazgató az egyesületnek megköszöni a Svarba-jubileumon való részvételét.

Tudomásul szolgál.

7. Elnök közli, hogy a Kisdednevelők országos egyesülete avval a kéréssel kereste meg az elnökséget, hogy néhai elnökünknek, Peres Sándornak, június 1-én tartandó síremlék-felavatásán jelenjen meg. Javasolja, hogy bizza meg a választmány az elnököt, hogy az egyesület nevében a sírkőre beszéd kíséretében koszorút helyezzen.

A választmány ez értelemben határoz.

8. Elnök közli, hogy a polgári iskolai tanáregylet megkereste az elnökséget avval a kéréssel, hogy Kovács János paedagogiumi tanár 30 éves jubileumának július 1-én tartandó ünnepélyén az egyesület vegyen részt s a Kovács János nevét megörökítő alapítványra gyűjtést rendezzen. Elnök javasolja, hogy a választmány bízza meg őt, hogy a jubileumon az egyesületet képviselje. A gyűjtésre vonatkozólag azonban azt indítványozza, hogy mi magunk gyűjtsünk alapítványt a tanítóképző tanárok körében s az összegyűlt pénzt Kovács János-alapítvány címén csatoljuk a segítő alaphoz. Hiszi, hogy az összeg a tanárság körében, amelynek számos tagja hálával gondol vissza volt tanárára, valamint az egyesület volt elnökére, hamarosan összegyűl.

A választmány az elnök javaslata értelmében határoz.

9. Elnök közli, hogy egyik tanítónőképző tanítónőtől bizalmas levelet kapott, melyben több oly sérelmet hoz fel, ami a kartárslnőket méltán bántja. Ilyen sérelem pld. a többek közt az, hogy hivatalos címük „tanítónő“ s továbbá az, hogy először nem a X., hanem a XI. rangosztályba nevezik ki őket. Elnök e kérdést igen fontosnak tartja, amelynek megszüntetésére az egyesületből mozgalomnak kell kiindulni. Ezért javasolja, hogy küldje ki az egyesület a kebeléből Kirchner Bélánét, Lubinszky Emiliát és Farkas Sándort, hogy vizsgálják meg a levélben felhozott sérelmeket s azokról a legközelebbi gyűlésen tegyenek jelentést, hogy a megfelelő teendőket megtehessek.

A választmány hozzájárul.

10. Elnök felkéri Simkó Endrét, hogy „Az egységes tanítóképzés“ című felolvasását tartsa meg.

(A felolvasás első része a lap jelen számában olvasható.)

Elnök a felolvasónak köszönetét fejezi ki s javasolja, hogy a választmány jegyzőkönyvileg is fejezze ki köszönetét a tartalmas felolvasásért.

A választmány hozzájárul.

Elnök egyuttal kijelenti, hogy az egyesület ezen kérdéseket nem hagyja nyugton. Ezek az eszmék itt élnek az egyesületben s kötelességének tartja, hogy a felvetett kérdéseket állandóan napirenden tartsa.

Guzsvenitz Vilmos kijelenti, hogy örömmel hallgatta a felolvasást s annak főbb pontjával teljesen egyetért. Ő is igen fájlatja, hogy a felekezeti és nemzetiségi tanítóképzőket egynek tekintik, pedig a kettő között erős distinktiót kíván. A tanítóknak a vizsgá-

latok keretébe való bevonására nézve azonban nem ért egyet a felolvasóval, mert ők a modern paedagogia elméletét bármily kitűnő szakemberek legyenek is, nem tudják eléggé érvényesíteni a vizsgálatokon. Nem helyesli azt a kifejezést, hogy a tanítóképzés az állam joga és feladata. Mindenesetre feladata, de nem kizárólagos joga.

Farkas Sándor úgy tudja, hogy már a közgyűlés állást foglalt mindezen kérdésekben, amiket *Simkó Endre* elmondott. A mi feladatunk tehát a kérdés napirenden tartása. Örül annak, hogy az ág. ev. tanítóképző tanárok közül szólalt fel a tárgyban *Simkó*, szeretné a felekezeti tanárokat minél nagyobb számmal megszólaltatni a szakfelügyelet kérdésében, nekik pedig keresniök kellene az alkalmat, hogy az érdekeltek közvéleményét kipuhathassák.

11. Elnök felkéri *Lechnitzky Gyulát*, hogy külföldi tanulmányutjának eredményeképen felolvasását tartsa meg. Egyszersmind bevezető soraiban felhívja a választmány figyelmét e felolvasásra, amelynek tartalmát nagyjában vázolja, főképpen olyan szempontból, hogy az orsz. egyesületünknek egy nagy akcióra alapot nyujthat és közelebbi közgyűlésünknek méltó tárgyakat kínál.

Lechnitzky a következő címen tartja meg felolvasását: „Az alkotó munka pedagógiai elve és a tanítóképzés.“ A felolvasás keretében ismertette a külföldi összes reformmozgalmakat és azokat a szempontokat emelte ki, melyek a modern tanítóképzés kialakítása érdekében okvetlenül figyelembe veendők. Részletesen beszélt a jó tanító típusról, a munkatanításról, probléma módszerről, alaki képzésről s a koncentráció elvének teljes érvényesítéséről. Végül a következő javaslatot terjeszti elő: Mondja ki a választmány, hogy a tanítóképző tanárok egyesülete át van hatva az alkotómunka tanítás jelszava alatt meginduló iskola reformok jelentőségétől, azért ezen reform kérdéseket állandóan napirenden kívánja tartani, minden oldalu megvitatás tárgyává tenni és más ilyen irányu mozgalmat támogat. Kiküld a maga keretéből egy bizottságot, melynek hivatása legyen egy országos mozgalmat indítani az összes iskolafajok képviselőinek és a laikusoknak a bevonásával és előkészíteni és szervezni az iskolareformálók országos szövetségét

Elnök elismervén a felolvasásnak sok irányban gondolatkeltő és tette sarkalló tartalmát, annak anyagában az Egyesülethez méltó munkatér megművelésére lát kiváló indítékokat, mellyel kapcsolatban az is mind megoldható volna, amit a szociális pedagógia címén vállaltunk. Maga idevonatkozó indítványait a közelebbi

választmányi ülésre tartja fenn, amikor a jövő közgyűlésre vonatkozó munkálatokat már meg kívánja indítani. Fontosnak tartja, hogy a felvetett eszméket és teendőket Egyesületünk tevékenysége köréből ki ne eressze. S ezzel megnyitja a hozzászólások sorát.

Quint Fózsef mindenben elfogadja a felolvasó nézetét s szükségesnek tartja, hogy ez a nagyértékű munka kinyomattassék. Azt hiszi, hogy a segélyező egyesület kiadhatná e munkát, annyival is inkább, mert ez jövedelmet is hajthat. Az egyes intézetek bizonyosan megvásárolnák s valószínűleg tanítók is érdeklődnének iránta.

Ez megvethetné alapját az egyesület keretében levő könyvkiadó-vállalatnak, amire sok szempontból szükség van.

Répay Dániel is lelkesedéssel üdvözli a felolvasást, mert egy rendkívül fontos tételre terelte a figyelmet. A mi egyesületünk ez alapon és ebben az irányban az egész tanítóképzésre hatna. Pártolja a javaslatot.

Farkas Sándor a felolvasó által keltett gondolatoktól inspirálva, egy régebben érlelt gondolatának megvalósítását ajánlja a választmány figyelmébe. A pszichológiai laboratórium megalkotása, a szaktanári tanácskozások realizálása és a *Gyakorló Iskola* című folyóirat gondolatai általában ugyanis a felolvasó által körvonalozott gondolatkörben mozognak. Az említett tényezőket ki kell egészíteni, összhangzásba kell hozni s e cél megvalósítása érdekében ajánlja, hogy az Egyesület kebelében alakuljon szakosztály, mely intézményesen fogna foglalkozni a gyakorlati paedagogiával. A felszólaló szerint par excellenciam a tanítóképző-intézetekre háramlik az a nagy feladat, hogy főképpen az elemi népoktatás módszereit a modern s tudományos paedagogiai elvek szerint állandóan idomítsák, javítsák, hogy a gyakorlati életben kifejezettebb elveket, igazságokat felhasználják az elméletben is. A felolvasó szerint így fog kialakulni az egészséges, okos kapcsolat a tanítóképzés és a mindennapi iskoláztatás között. Indítványozza végül, hogy a szakosztály megalakítására küldessék ki egy szűkebb körű bizottság, mely munkálatait, a választmány hozzájárulása után, az 1912. évi közgyűlés elé terjesztené.

Nagy László örömmel üdvözi a felolvasót s csatlakozik Farkas Sándor indítványához, hogy legyen az egyesület kebelében egy paedagogiai szakosztály s ennek megindítására a felolvasó munkája volna a legalkalmasabb. Evvel megkezdhetnők az egész népoktatás modern átalakítását.

Kandrai Géza nagy fontosságúnak tartja Farkas gondolatát,

mert ez nagyban elősegíti azt, hogy a paedagógiával foglalkozók a paedagogia elvével egyöntetűsége törekedjenek. Ez tulajdonképpen a gyakorlati paedagogusok köre lenne. A felolvasó minden gondolatát örömmel üdvözlí s szívesen hozzájárul Quint József azon indítványához, hogy a munka kinyomattassék.

Lechnitzky köszönettel veszi a felszólalásokat s nagy megtiszteltetésnek veszi, ha az egyesület módot nyujt arra, hogy munkája egyszerre megjelenhessen.

Elnök összegezi az elhangzott észrevételeket s a következőket javasolja:

1. Mondja ki a választmány, hogy *Lechnitzky* igen tanulságos előadását nagy örömmel hallgatta s az előadónak köszönetünket jegyzőkönyvileg is fejezzük ki.

2. Mondja ki a választmány, hogy az egyesület kebelében egy paedagogiai szakosztály létesítendő.

3. E szakosztály szervezésére bizottságot küldjünk ki, melynek tagjaiul a választmány tagjai közül felkéri *Farkas Sándort*, *Nagy Lászlót*, *Répay Dánielt*, *Quint Józsefet*, *Kandrai Gézá*t, *Lechnitzky Gyulát*, *Molnár Oszkárt* és *Urhegyi Alajost*.

A választmány az elnök javaslata értelmében határoz.

Elnök a gyűlést bezárja.

K. m. f.

Dr. Baló József,
elnök.

Urhegyi Alajos,
titkár.

Vegyesek.

Kinevezések. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter dr. *Goldziher* Károly budapesti áll. polg. iskolai tanítóképző-int. tanárt a VII. fizetési osztály 3. fokozatába, — *Bahnert* József polgári iskolai tanítóképző-intézeti tanárt a VIII. fizetési osztályba kinevezte.

Tanító-árvák felvétele a Magyarországi Tanítók Árvaházába. A jövő iskolai év kezdetére nevezett árvaházba néhány új tanító-árva fog felvételt. Ezen helyekre Magyarország bármely vidékén működött kiseddévó, elemi nép- és polgári iskolai tanító, képezdei tanár és tanfelügyelő árvája pályázhat. Előnyben részesülnek azok az árvák, akik az állami tanítói árvaházakba való felvételi jogosultsággal nem bírnak és akiknek szülőik az árvaházi egyesület tagjai voltak és kötelezettségöknek eleget is tettek. Ha az árva szülői az árvaházi egyesület tagjai nem lettek volna, akkor az árva szülőinek a nevére az 50 koronás tagsági tőkét (örökös tagsági

díjat) az egyesület pénztárába kell a felvételt megelőzőleg befizetni. A felvétel iránti folyamodványok legkésőbb folyó évi június 10-ig délelőtt 12 óráig *Tóth József* kir. tanácsos, nyug. pestmegyei kir. tanfelügyelő úrhoz, mint az egyesület elnökéhez (Budapest, I., Fehérvári-út 10—12. II. em.) küldendők. A folyamodványhoz melléklendők: 1. a felveendő árva keresztlevelle (születési bizonyítványa), 2. a testi épségét és a megejtett himlőoltást igazoló orvosi bizonyítvány, 3. a múlt évi iskolai bizonyítvány és látogatási bizonyítvány a jelen iskolai évről, 4. az atyja esetleg az anyja halálát igazoló bizonyítvány, 5. a testvérek számát és azok korát feltüntető családi értesítő, 6. szegénységi, illetőleg községi bizonyítvány, mely tanuskodik arról, hogy az árva teljesen vagyontalan és hogy az özvegy anyja minő jövedelmi forrásból tartja fönn magát, 7. hivatalos okirat arról, hogy az özvegy anyja és annak árvái kapnak-e és mennyi segélypénzt a tanítói nyugdíj- és gyámalapból vagy bármely más alapból, 8. az atya esetleg az anyja tanító voltát igazoló bizonyítvány és 9. az anyának esetleg a gyámnak két tanu előtt aláírt abbéli nyilatkozata, hogy az árva számára a tanítói nyugdíjalapból járó nevelési pótlékot és az általa esetleg élvezett más ösztöndíjat az árvaháznak szolgáltatja át. *Tóth József*, egyesületi elnök. *Rohn József*, árva-anya.

Pályázati hirdetés. A kolozsvári állami tanítóképző-intézetnél nyugdíjazás folytán megüresedő igazgatói állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Pályázhatnak tanítóképző-intézeti tanári képesítéssel bíró oly egyének, kik huzamosabb eredményes tanári működést tudnak igazolni.

Az állás a VII. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő fizetés, törvényszerű személyi pótlék és természetbeni lakásból álló illetményekkel javadalmaztatik.

Pályázati határidő: 1911. június hó 15.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez címzett kérvények kellően felszerelve (születési bizonyítvány, végzett tanulmányokról szóló okmány, szolgálati bizonyítványok, családi értesítő, esetleg irodalmi munkásság) a pályázó ez időszertint működési helyének illetékes királyi tanfelügyelője útján Kolozs vármegye királyi tanfelügyelőjéhez nyújtandók be.

Tanítóképző Budapesten. A fővárosi lapokból vesszük át a következő hirádat:

«A főváros tanácsa legutóbb tartott ülésén elvileg hozzájárult a közoktatásügyi osztálynak ahhoz az előterjesztéséhez, hogy a főváros egy férfitanítóképző-intézetet állítson és tartson fenn. Mielőtt azonban a tanács a közgyűlésnek ilyen értelmű előterjesztést tenne, az ügyet a közoktatásügyi és a pénzügyi bizottságnak adta ki véleményezés és javaslatétel céljából. A fővárosban, Budán, van ugyan állami tanítóképző-intézet, de azt jórészt vidéki ifjuság tölti meg, mert bennlakással van összekötve, ami megkönnyíti a szegény vidéki tanulóknak a tanulást. Ide alig jár 2—3 bejáró növendék. Azelőtt, amíg főnnállott a régi pesti kir. kath. tanítóképző-intézet, a pesti ifjuság ezt látogatta s a főváros tanítóinak nagy része innen került ki. Ezt a képzőt az egyházi hatóság megszüntette. A fővárosi ifjunak tehát, ha tanító akar lenni, akárhányszor vidékre kell folyamodnia fölvetéllért. Az az aggodalom, hogy ezzel a vidéki ifjak elől elzárják az utat, hogy a főváros szolgálatába kerülhessenek, eloszlik, ha megtudjuk, hogy a főváros évenként csak 25 tanulót fog kiképezni. Ezzel szemben az évi szükséglet 40—50 tanító. Festetich Géza gróf tanácsos a rajz-, ének- és tornatanfolyamokat is a tanító-

képzőhöz kívánja csatolni, hogy a tanítóképzővel együtt elvégezzék a növendékek a tanfolyamokat is. Úgy képzeli, hogy ez az intézet tűzhelye legyen a pedagógiai életnek. Ide akarja csatolni a pedagógiai könyvtárt, a tanszerkészítő-intézetet, pedagógiai laboratóriumot s mindazt, amit a már meglevő intézetekből a tanítóképzés és pedagógiai továbbképzés érdekében értékesíteni lehet. A tanítóképző nem volna internátussal egybekötve, mint az állami képzők. A fővárosi képzőbe elsősorban budapesti lakosok gyermekeit vennék fel. De hogy zavartalanul élhessenek tanulmányaiknak, az egész napot az intézetben töltenék, ott étkeznének s külön tanuló- és olvasószobák állának rendelkezésükre, hogy munkájukat elvégezhesék. Este hazamehetnének szüleikhez. A jövő iskolai évben nyílnék meg az első osztály, azután fokozatosan a többi. Ez a terv nemcsak a főváros szempontjából érdekes, hanem az ország szempontjából is. Nálunk első eset, hogy város állít tanítóképzőt. Magyarországon eddig csak állami és felekezeti képzők vannak. Külföldön már régen van a nagyvárosoknak külön tanítóképzőjük, van Bécsnek, Berlinnek, s mindenütt jelentékeny tényezői a kulturális életnek.»

A magyar királyi államvasutak nyári menetrendje 1911-re.

A Budapest keleti pályaudvar—ruttkai vonalon: Berlin—Konstantinápoly között Oderberg, Ruttkai, Budapest keleti pályaudvar, Belgrád Szófián át, egy új gyorsvonati összeköttetés létesítetik közvetlen berlin—konstantinápolyi I—II. osztályú kocsival és közvetlen hálókocsival, az alábbi menetrend szerint:

I. Berlinbe indul 7 ó. 33 p. este; Ruttkára érkezik másnap 6 ó. 5 p. reggel; Ruttkáról indul 6 ó. 20 p. reggel; Budapest keleti pályaudvarra érkezik 12 ó. 50 p. délután; Budapest keleti pályaudvarról indul 3 ó. 20 p. délután; Belgrádba érkezik 10 ó. 38 p. éjjel; Belgrádból indul 11 ó. 30 p. éjjel; Szófiába érkezik harmadnap 12 ó. 26 p. délután; Szófiából indul 12 ó. 45 p. délután; Konstantinápolyba érkezik 7 ó. 47 p. délelőtt.

II. Konstantinápolyból indul 8 ó. 23 p. este, Szófiába érkezik másnap 5 ó. 27 p. délután; Szófiából indul 5 ó. 45 p. délután; Belgrádba érkezik harmadnap 5 óra reggel; Belgrádból indul 5 ó. 41 p. reggel; Budapest keleti pályaudvarra érkezik 1 ó. délután; Budapest keleti pályaudvarról indul 3 ó. délután; Ruttkára érkezik 9 ó. 38 p. éjjel; Ruttkáról indul 9 ó. 50 p. éjjel; Berlinbe érkezik negyednap 7 ó. 45 p. délelőtt.

E közvetlen vonatösszeköttetés létesítése céljából a Ruttkáról jelenleg reggel 5 óra 32 perckor induló, Budapest keleti pályaudvarra délután 12 óra 45 perckor érkező gyorsvonat Ruttkáról reggel 6 óra 20 perckor fog indulni és Budapest keleti pályaudvarra délután 12 óra 50 perckor fog érkezni, a Budapest keleti pályaudvarról jelenleg délután 3 óra 30 perckor induló, Ruttkára éjjel 10 óra 30 perckor érkező gyorsvonat pedig Budapest keleti pályaudvarról már délután 3 órakor fog indulni és Ruttkára este 9 óra 38 perckor fog érkezni. — A Budapest keleti pályaudvarról jelenleg reggel 7 óra 5 perckor induló, Ruttkára délután 1 óra 47 perckor érkező gyorsvonat Budapest keleti pályaudvarról már reggel 6 óra 25 perckor fog indulni, Ruttkára pedig délután 1 óra 10 perckor fog érkezni. A Ruttkáról jelenleg délelőtt 8 óra 48 perckor induló, Budapest keleti pályaudvarra este 7 óra 10 perckor érkező személyvonat Ruttkáról délelőtt 9 óra 10 perckor fog indulni, Budapest keleti pályaudvarra pedig este 7 óra 35 perckor fog érkezni. A Budapest keleti pályaudvarról jelenleg délelőtt 9 óra 15 perckor induló, Ruttkára este 8 óra 5 perckor érkező személyvonat Budapest keleti pályaudvarról már délelőtt 8 óra 35 perckor fog indulni, Ruttkára pedig este 7 óra 28 perc-

kor fog érkezni. A Ruttkárról jelenleg éjjel 11 óra óra 28 perckor induló, Budapest keleti pályaudvarra délelőtt 9 óra 50 perckor érkező személyvonat Ruttkárról már éjjel 10 óra 47 perckor fog indulni, Budapest keleti pályaudvarra pedig délelőtt 9 óra 25 perckor fog érkezni. — Budapest keleti pályaudvar—Péczel között két új személyvonatpár helyeztetik forgalomba. — Az előző években május 15-től szeptember 15-ig Budapest keleti pályaudvarról—Hatvanig minden vasár- és ünnepnapon közlekedett reggeli személyvonat ezentúl az egész éven át és naponta fog közlekedni. — Budapest keleti pályaudvar—Hatvan és Budapest keleti pályaudvar—Gödöllő között a múlt év nyarán közlekedett vasár- és ünnepnapon vonatok ugyanarra az időtartamra és ugyanazokon a napokon ismét forgalomba helyeztetnek.

(Folytatása következik.)

Kimutatás

a f. évi május 20-áig befolyt tagsági díjakról.

1910-re: Zorkóczy Ede (8 kor.).

1911-re: Damaszkovszky Mihályné, Pataki Lajos (8—8 kor.),
Hidegh Béla (2 kor.).

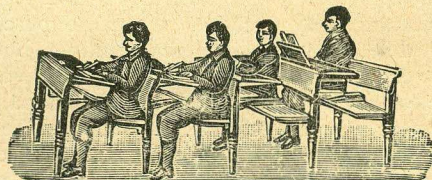
1911. I. felére: Kristófczak Lajos (4 kor.).

A Dr. Kovács János-alapra adakoztak: Dr. Walter Gyula 20 kor., Elekes Lajos 20 kor., Barabás Endre 10 kor., Nagy László 10 kor., Farkas Sándor 10 kor., Miklós Gergely 5 kor., dr. Málnai Mihály 5 kor., Léderer Ábrahám 4 kor., Végh Ferenc 3 kor. *Összesen befolyt: 87 korona.*

Budapest, 1911. május hó.

Horvay Ede
egyes. pénztáros.

Feiwel Lipót utódai

BUDAPEST, IX. IPAR-UTCA 4.

Mindennemű iskolapadok, iskola-
torna- és óvoda-berendezések és
szabad. gyermekpadok gyártása.

➡ Árjegyzékkel készséggel
szolgálunk ingyen és bérmentve.